अत्यंत महत्त्वाचे

(NMEO २०२४-२५ : मार्गदर्शक सूचना)

९४८३१

जा.क्र.विप्र.२/रा.खा.ते.अभियान NMEO/मा.सू.२४-२५/प्र.क्र.०४/ /२४
कृषी आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, साखर संकुल, पुणे -४११००५,
ईमेल : nmoopdda@gmail.com, दिनांक :०३ /०६/२०२४

प्रति,

१) विभागीय कृषी सह संचालक (सर्व संबंधीत)
२) जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी (सर्व संबंधीत)

विषय : राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (National Mission on Edible Oil: NMEO) सन २०२४-२५ अंतर्गत कार्यक्रम अंमलबजावणीसाठीच्या अंतिम मार्गदर्शक सूचना.....

संदर्भ :१) केंद्र शासनाने ऑगस्ट २०१८ मध्ये NFSM च्या संकेत स्थळावर प्रसिध्द केलेल्या Re-vamped: NFSM- Operation Guideline: Part-III (NFSM Oilseed & Oilpalm)
२) शासन पत्र No.CSS-२०२४/C.R.-१२/२-A, Dated १३th May, २०२४
३) जा.क्र.कृ.आ./वि.प्र.१/अपोसु/२०२४-२५/वा.कृ.आ./प्र.क्र.१/र-८४/दि.६/५/२०२४
४) शासन निर्णय राखातेअ-२०२४/प्र.क्र.४४/४-अे , दि. २८ मे, २०२४ (प्रशासकीय मान्यता)
५) कृषी आयुक्तालयाचे जा.क्र.विप्र.२/रा.खा.ते.अभियान NMEO/मा.सू.२४-२५/प्र.क्र.०४/१४४३४ /२४, दि. २९ मे, २४ (अंतरीम मा.सु.)

सन २०२३-२४ पासून केंद्र शासनाने राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान (गळीतधान्य व तेलताड) चा अंतर्भाव राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (National Mission on Edible Oil-NMEO) मध्ये केला आहे. याअंतर्गत खालील तीन अभियानाची राज्यात अंमलबजावणी करण्यात येत आहे,

१) अभियान क्र. १ (गळीतधान्य पिके)
२) अभियान क्र. ३ (वृक्षजन्य तेलबिया पिके)
३) विशेष अभियान (TRFA) भातपड क्षेत्रामध्ये गळीतधान्य उत्पादन वाढ

सदर अभियानाच्या कार्यकारी मार्गदर्शक सुचना केंद्र शासनाने संदर्भ क्र. १ अन्वये निर्गमित केलेल्या असून सदर कार्यकारी मार्गदर्शक सुचना केंद्र शासनाच्या www.nfsm.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहेत. राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य व तेलताड) सन २०२४-२५ अंतर्गत उपरोक्त अभियानाचे वार्षिक कृति आराखडे केंद्र / राज्य शासनाने संदर्भीय पत्र दि. १३ मे, २०२४ व दि. २८ मे, २०२४ च्या शासन निर्णयान्वये प्रशासकीय मंजुरी प्रदान केली आहे.

अभियानाच्या नियोजनाच्या दृष्टीने अंतरीम लक्षांक व मार्गदर्शक सूचना आपणास संदर्भीय दि. २९ मे, २०२४ च्या पत्रान्वये उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. आता, राज्य शासनाने प्रदान केलेल्या प्रशासकीय मंजुरीचा विचार करून अभियासाठीच्या अंतिम मार्गदर्शक सूचना या जिल्हा / बाबनिहाय भौतिक /आर्थिक लक्षांकासहित सोबत सहपत्रीत करण्यात येत आहेत.

प्रस्तुत मार्गदर्शक सूचना कृषी विभागाच्या संकेतस्थळावर (http://www.krishi.maharashtra.gov.in) देखील प्रसिध्द करण्यात आलेल्या आहेत. त्याप्रमाणे आपण कार्यक्रमाचे नियोजन करून अभियानाची यशस्वीपणे तात्काळ अंमलबजावणी करावी.

सोबत:- वरीलप्रमाणे

(विकास पाटील)
अभियान संचालक (रा.खा.ते.अ.) तथा
कृषी संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण)
कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रत : १) मा. प्रधान सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय विस्तार, मुबई-३२ याना माहीतीस्तव सविनय सादर.
२) मा. जिल्हाधिकारी (सर्व संबंधित) यांना माहीतीस्तव सविनय सादर.

पुढील योग्य त्या कार्यवाहीस्तव समादाराने अग्रेषित

१) मा.व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ, महाबीज भवन, अकोला.
२) मा.व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ, प्रभादेवी, राजन हाऊस, मुंबई.
३) मा.अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, हिंदुस्थान इनसेक्टीसाईड लि, नवी दिल्ली.
४) वरिष्ठ विभागीय व्यवस्थापक, कृभको, अकोला.
५) क्षेत्रीय व्यवस्थापक, राष्ट्रीय बियाणे महामंडळ (NSC), ६८१-६९०, मार्केट यार्ड, गुलटेकडी, पुणे.

वाचा : १. केंद्र शासनाच्या रा.अ.सु.अ.(गळीत व तेलताड) बाबत सुधारीत कार्यकारी मार्गदर्शक सूचना २०१८-१९ व २०१९-२०
२. शासन निर्णय क्रमांक डीसीटी २३१६/प्र.क्र.१३३/का.१४१७,मंत्रालय, मुंबई, दि. ०५ डिसेंबर, २०१६ (PFMS)
३. शासन निर्णय क्रमांक सुकृऔ-२०१६/प्र.क्र.३०१/११- अे, मंत्रालय, मुंबई, दि.२१ जानेवारी, २०१७ (DBT)
४. शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३१/१७- अे, मंत्रालय, मुंबई, दि.१९ एप्रिल, २०१७ व १२ सप्टेंबर, २०१७ (DBT)
५. शासन निर्णय क्रमांक सुकृऔ-२०१६/प्र.क्र.३०१/११- अे, मंत्रालय, मुंबई, दि.२८ एप्रिल, २०१७
६. शासन निर्णय कृषि व प.दु.म. विभाग क्र. पीएफएम २०१७ /प्र.क्र.४ ५/१७/२ अे,दि. २७ सप्टेबर, २०१७ (नियोजन)
७. शासन निर्णय कृषि व प.दु.म. विभाग क्र. ०४१८/प्र.क्र.१५५/१४ए,दि.२७ एप्रिल, २०१८ (उ.शे.स.शे.)
८. शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण १६१७/प्र.क्र.३१ (भाग २) /१८/१७- अे, मुंबई, दि. ०४ जानेवारी, २०१९ (DBT)
९. शासन परिपत्रक क्र. संकीर्ण-०९१९/प्र.क्र.२२१/१४-अे, दिनांक ०४ नोव्हेंबर,२०२०
१०.आयुक्तालयाचे मा.सु.बाबत पत्र जा.क्र.कृ.आ./विप्र-२/राखातेअ२३-२४/मा.सु./प्र.क्र.६/२३७६६,दि.१८जुलै ,२०२३.
११.आयुक्तालयाचेनिविष्ठा बाबत पत्र जा.क्र./विप्र-२/MAIDCएकमेवनि.सं.राखातेअ/मा.सु./प्र.क्र.६/५९(र),दि.१४फेब्रु.,२०२४.
१२. आयुक्तालयाचे पत्र जा.क्र.वि.प्र.१/अपोसु/२४-२५/वाकृअ/प्र.क्र.१/र-८४ ,दि.६ मे,२०२४ (अंतरीम लक्षांक)
१३. शासन निर्णय राखातेअ-२०२४/प्र.क्र.४४/४-अे , दि. २८ मे, २०२४ (प्रशासकीय मान्यता)
१४. जा.क्र.विप्र.२/रा.खा.ते.अभियान NMEO/मा.सू.२४-२५/प्र.क्र.०४/१४४३४ /२४, दि. २९ मे, २०२४ (अंतरीम मा.सु.)

सन २०२४-२०२५ :राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान

(NFSM-Oilseeds and Oil Palm subsumed as National Mission on Edible Oil-NMEO)

अंमलबजावणी बाबत अंतिम मार्गदर्शक सुचना

प्रस्तावना :

सन २०१४-१५ पासुन राज्यात केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय गळीतधान्य आणि तेलताड अभियानाची (NMOOP) अंमलबजावणी करण्यात येत होती. सन २०१८-१९ मध्ये केंद्र शासनाने सदर अभियान राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियानांतर्गत गळीतधान्य आणि तेलताड अभियान म्हणून अंर्तभूत केले होते. **तदनंतर, सन २०२२-२३ पासून केंद्र शासनाने सदर अभियानाचे रुपांतर राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान म्हणून केले आहे.** केंद्र शासनाच्या अभियानाविषयक सुधारीत कार्यकारी मार्गदर्शक सुचना(Re-vamped NFSM New Operational Guideline 2018-19, 2019-20) या केंद्र शासनाच्या (www.nfsm.gov.in) व कृषी *विभागाच्या* (http://www.krishi.maharashtra.gov.in) संकेतस्थळावर प्रसिद्ध करण्यात आल्या असून त्यानुसार अभियानाची अंमलबजावणी करावयाची आहे. अभियान अंमलबजावणीसाठी निधीचा विनियोग हा केंद्र व राज्य ६० : ४० या प्रमाणात करावयाचा आहे.

सन २०२४-२५ मध्ये सदर अभियानांतर्गत राज्यात खालील तीन अभियानांची अंमलबजावणी करावयाची आहे,

अभियान क्र. १ (गळीतधान्य पिके): प्रस्तुत अभियानात सोयाबीन, भुईमुग, तीळ, सुर्यफुल, करडई, जवस व मोहरी या प्रमुख गळीतधान्य पिकांचा अंतर्भाव आहे. अभियानात पायाभूत व प्रमाणित बियाणे उत्पादन, प्रमाणित बियाणे वितरण, सुधारीत तंत्रज्ञानावर आधारीत पिक प्रात्यक्षिके, शेतीशाळा व प्रशिक्षण याद्वारे तंत्रज्ञान प्रसार, अनुदानीत दराने कृषि निविष्ठा, सिंचन सुविधाचा पुरवठा व फ्लेक्झी फंड या घटकांचा अंतर्भाव राहणार आहे.

अभियान क्र. ३ (वृक्षजन्य तेलबिया पिके) : प्रस्तुत अभियानात करंज, महुआ व कोकम या वृक्षजन्य तेलबिया पिकांचा समावेश असून सदर पीकांच्या क्षेत्रवृध्दीसाठी पाणलोट व पडीक क्षेत्रावर लागवड व तद्नंतर देखभाल करणे अपेक्षीत आहे. या अभियानांतर्गत क्षेत्रविस्तार, रोपवाटीका निर्मीती, लागवडीनंतर दुस-या वर्षापासुन फळधारणेपर्यंत देखभाल, प्रशिक्षणे व फ्लेक्झी फंड या घटकांचा समावेश आहे.

विशेष अभियान (TRFA)- भातपड क्षेत्रामध्ये गळीतधान्य उत्पादन वाढ: प्रस्तुत अभियानात भुईमुग, करडई, जवस व मोहरी या प्रमुख गळीतधान्य पिकांचा अंतर्भाव आहे. प्रात्यक्षिके व प्रशिक्षण याद्वारे तंत्रज्ञान प्रसार, एकात्मिक अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन, अनुदानीत दराने कृषि निविष्ठा व सिंचन सुविधाचा पुरवठा या घटकांचा सदर अभियानात समावेश आहे

❖ सन २०२४-२५ रा.खा.ते.अ. अंतर्गत अभियान क्र. १ (गळीतधान्य) : घटकनिहाय आर्थिक मापदंड

अ.क्र	घटक / बाब	अनुदानाचा दर	अनुदान पात्रतेचे निकष
अ) प्रमुख घटक - बियाणे			
अ १	पायाभूत बियाणे उत्पादन	राज्यासाठी अधिसुचीत वाणांचे उत्पादीत पायाभूत बियाणासाठी उच्चतम मर्यादा **रु.२५००/क्वि.**	महाबीज व केंद्रीय संस्था यांच्याकडून राज्यांतर्गत उत्पादीत केलेल्या गळीतधान्य पिकांच्या १० वर्षाचे आतील राज्यासाठी अधिसुचीत झालेल्या वाणांच्या पायाभूत व प्रमाणित बिजोप्तादनासाठी (महाराष्ट्र राज्य बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेच्या मुक्तता अहवालानुसार) **उत्पादनाच्या समप्रमाणात** किंवा उच्चतम रु.२५००/क्वि. प्रमाणे अनुदान अनुज्ञेय राहील. तसेच, ५ वर्षातील वाणांच्या बियाणे उत्पादनासाठी रु.१००/क्वि. पूरक अनुदान अनुज्ञेय राहील.
अ २	प्रमाणित बियाणे उत्पादन	राज्यासाठी अधिसुचीत वाणांचे उत्पादीत प्रमाणित बियाणासाठी **उच्चतम मर्यादा रु.२५००/क्वि.**	
अ ३	प्रमाणित बियाणे वितरण	अ) सोयाबीन पिकासाठी किमतीच्या ५०% सुधारीत वाणासाठी **रु.२०००/क्वि. मर्यादेत** **ब)** संकरीत / तीळ पिकांच्या वाणासाठी **रु.८०००/क्वि. मर्यादेत** क) इतर तेलबिया पिकांसाठी किमतीच्या ५० % किंवा रु.**४०००/क्वि**. यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान अनुज्ञेय आहे.	शासकीय बियाणे पुरवठादार संस्था यांच्याकडील मागील १५ वर्षातील राज्यासाठी अधिसुचीत वाणांच्या प्रमाणित बियाणे वितरणासाठी अनुदान अनुज्ञेय राहील.
ब) प्रमुख घटक - तंत्रज्ञान प्रसारण			
ब १	पिक प्रात्याक्षिके **(शेतकरी शेतीशाळा संलग्न)**	निर्धारित प्रात्यक्षिक तंत्रज्ञान पॅकेज प्रमाणे पीकनिहाय उच्चतम मर्यादा सोयाबीन रु.६०००/हे. करडई रु.३०००/हे. जवस रु.३०००/हे मोहरी रु.३०००/हे भुईमुग रु. १००००/हे.	विभागस्तरावर संलग्न कृषि विद्यापीठांच्या सल्ल्याने जिल्हानिहाय व पीकनिहाय प्रात्यक्षिक तंत्रज्ञान पॅकेज तयार करावीत. पिक प्रात्यक्षिकांसाठी सर्व निविष्ठा घटक पुरवठ्याकरीता सदर पीकासाठी दर्शविलेल्या उच्चतम मर्यादेत अनुदान अनुज्ञेय राहील. रासायनिक खतावरील खर्च लाभार्थी शेतकऱ्याने स्वतः करावयाचा आहे यासाठी अनुदान देय नाही.
ब २	आय.पी.एम. शेतकरी शेतीशाळा	एकूण ₹ १२५००/- प्रती प्रशिक्षण (शेतीशाळा मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे)	Cropsap-शेतीशाळाच्या संदर्भीय दि. २६/०५/२३ च्या मा. सु. व तदनंतर प्रसिद्ध होणाऱ्या अद्ययावत सूचनांच्या धर्तीवर
ब ३	शेतकरी प्रशिक्षण	रु. २४०००/प्रशिक्षण प्रमाणे	३० शेतक-यांच्या समुहासाठी २ दिवसांकरीता
ब ४	अधिकारी प्रशिक्षण	रु.३६,०००/प्रशिक्षण प्रमाणे	२० कर्मचारी समूहासाठी २ दिवसांकरीता
क) प्रमुख घटक - उत्पादन वाढीसाठी निविष्ठा व सिंचन सुविधा			
क १	जिप्सम,चुनखडी, गंधक	उच्चतम मर्यादा रु. ७५०/हे.	उत्पादन वाढीसाठी कृषि निविष्ठा किंमतीच्या ५० टक्के किंवा शेजारच्या रकान्यात निविष्ठेसमोर दर्शविल्याप्रमाणे अनुदान दराची उच्चतम मर्यादा यापैकी किमानप्रमाणे अनुदान अनुज्ञेय राहील. शेतकरी शेतीशाळा संलग्न राबवावा.
क २	जैविक खतांचा वापर	उच्चतम मर्यादा रु. ३००/हे.	
क ३	पिक संरक्षण औषधे कीडनाशके/तणनाशके	उच्चतम मर्यादा रु. ५००/हे.	
क ४	एन. पी. व्ही.चा वापर	उच्चतम मर्यादा रु. ५००/हे.	
क ५	पाईप्स पुरवठा **(कृषि यांत्रिकीकरण उपअभियान मा.सुचनांप्रमाणे)**	किमतीच्या ५०% किंवा उच्चतम मर्यादा रु.१५००० प्रती लाभार्थी मर्यादेत	पाईप्सच्या प्रकारानुसार अनुदान दर राहील (रु.५०/- प्रती मीटर एच.डी.पी.ई.पाईप, रु.३५/- प्रती मीटर पी.व्ही.सी. पाईप व रु. २०/- प्रती मीटर एच.डी.पी.ई. लॅमीनेटेड पाईप)
ड) प्रमुख घटक : फ्लेक्झी निधी			
ड १	छोटे तेलघाणा सयंत्र	किमतीच्या ५०% किंवा उच्चतम मर्यादा रु. १,८०,००० /- प्रती यंत्र	कृषि यांत्रिकीकरण उपअभियान मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे उच्चतम अनुदान मर्यादा लागू राहील.
ड २	डिझेल / विद्युत पंपसंच	किंमतीच्या ५० टक्के किंवा उच्चतम रु.१००००/प्रती पंपसंच याप्रमाणे	कृषि यांत्रिकीकरण उपअभियान मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे उच्चतम अनुदान मर्यादा लागू राहील.
ड ३	मनुष्यचलित टोकन यंत्र	किंमतीच्या ५० टक्के किंवा उच्चतम रु.१००००/प्रती यंत्र याप्रमाणे	कृषि यांत्रिकीकरण उपअभियान मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे उच्चतम अनुदान मर्यादा लागू राहील.
ड ४	मनुष्यचलित सायकलवर चालणारे सिड ड्रील	किंमतीच्या ५० टक्के किंवा उच्चतम रु.५०००/प्रती यंत्र याप्रमाणे	
ड ५	गोदाम उभारणी	खर्चाच्या ५०% किंवा उच्चतम मर्यादा रु. १२.५०लाख / २५० मे. टन क्षमता	FPO / FPC/शेतकरी गट यांना अनुदान अनुज्ञेय राहील.
इ) प्र.घ. : अभियान व्यवस्थापन खर्च		--	क्रॉप कटींग, कंत्राटी कर्मचारी मानधन व आकस्मिक खर्चासाठी

❖ रा.खा.ते.अ.अंतर्गत अभियान क्र. ३ (वृक्षजन्य तेलबिया) : घटकनिहाय आर्थिक मापदंड संक्षिप्त तपशील

अ.क्र	घटक / बाब	अनुदानाचा दर	अनुदान पात्रतेचे निकष
अ. प्रमुख घटक – क्षेत्रविस्तार लागवड			
अ १	करंज वृक्ष	रु.२०,०००/ हे. प्रमाणे	वृक्ष लागवडीसाठी १ हे. करीता पिकनिहाय दर्शविल्याप्रमाणे उच्चतम अनुदान मर्यादेत अनुज्ञेय राहील.
अ २	कोकम वृक्ष	रु.१५,०००/ हे. प्रमाणे	
अ ३	महुआ वृक्ष	रु.१५,०००/ हे. प्रमाणे	
ब. प्रमुख घटक – क्षेत्रविस्तार व लागवडीनंतर देखभाल			
ब १	करंज वृक्ष (४ वर्षे)	रु.२०००/ हे. प्रमाणे	लागवडीनंतर १ वर्षाच्या कालावधीपासून पुढील निर्धारित कालावधीपर्यंत देखभालीसाठी प्रतिवर्ष उच्चतम अनुदान मर्यादेत अनुज्ञेय राहील.
ब २	कोकम वृक्ष (६ वर्षे)	रु.२०००/ हे. प्रमाणे	
ब ३	महुआ वृक्ष (८ वर्षे)	रु.२०००/ हे. प्रमाणे	
क. प्रमुख घटक – तंत्रज्ञान प्रसारण घटक			
क १	जिल्हा स्तर शेतकरी प्रशिक्षण	रु.२४,०००/- प्रती प्रशिक्षण	शेतकरी व निविष्ठा विक्रेते ३० प्रशिक्षणार्थींच्या समुहासाठी २ दिवसांकरीता
क २	विभागस्तर कर्मचारी प्रशिक्षण	रु.३६,०००/- प्रती प्रशिक्षण	२० कर्मचारी समूहासाठी २ दिवसांकरीता
ड. प्रमुख घटक – फ्लेक्झीनिधी (गरजेनुरुप उपक्रम)			
ड १	डिझेल / विद्युत पंपसंच	किंमतीच्या ५० टक्के किंवा उच्चतम रु.१००००/प्रती पंपसंच याप्रमाणे	कृषि यांत्रिकीकरण उपअभियान मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे उच्चतम अनुदान मर्यादा लागू राहील.
इ. प्रमुख घटक – व्यवस्थापन व आकस्मिक खर्च			अनुषंगीक आकस्मिक खर्चासाठी

❖ रा.खा.ते.अ.अंतर्गत विशेष अभियान (TRFA) : घटकनिहाय आर्थिक मापदंड संक्षिप्त तपशील

अ.क्र	घटक / बाब	अनुदानाचा दर	अनुदान पात्रतेचे निकष
अ) प्रमुख घटक- तंत्रज्ञान प्रसारण			
अ १	गट प्रात्याक्षिके	निर्धारित प्रात्यक्षिक तंत्रज्ञान पॅकेज प्रमाणे पीकनिहाय उच्चतम मर्यादा मोहरी रु.३०००/हे जवस रु.३०००/हे करडई रु.३०००/हे. तीळ रु.३०००/हे. भुईमुग रु. रु. १००००/हे.	विभागस्तरावर संलग्न कृषि विद्यापीठांच्या सल्ल्याने जिल्हानिहाय व पीकनिहाय प्रात्यक्षिक तंत्रज्ञान पॅकेज तयार करावीत. पिक प्रात्यक्षिकांसाठी सर्व निविष्ठा घटक पुरवठ्याकरीता सदर पीकासाठी दर्शविलेल्या उच्चतम मर्यादेत अनुदान अनुज्ञेय राहील. रासायनिक खतावरील खर्च लाभार्थी शेतकऱ्याने स्वतः करावयाचा आहे यासाठी अनुदान देय नाही.
अ २	प्रमाणित बियाणे वितरण	सुधारीत वाणासाठी किमतीच्या ५०% **रु.४०००/क्वि. मर्यादेत**	शासकीय बियाणे पुरवठादार संस्था यांच्याकडील मागील १५ वर्षातील राज्यासाठी अधिसुचीत वाणांच्या प्रमाणित बियाणे वितरणासाठी अनुदान अनुज्ञेय राहील.
अ २	शेतकरी प्रशिक्षण	रु. २४०००/प्रशिक्षण प्रमाणे	३० शेतक-यांच्या समुहासाठी २ दिवसांकरीता
अ ३	अधिकारी प्रशिक्षण	रु.३६,०००/प्रशिक्षण प्रमाणे	२० कर्मचारी समूहासाठी २ दिवसांकरीता
ब) प्रमुख घटक – उत्पादन वाढीसाठी निविष्ठा व सिंचन सुविधा (कृषि यांत्रीकीकरण उपभियान प्रमाणे अनुदान मर्यादा)			
ब १	सूक्ष्ममूलद्रव्ये	उच्चतम मर्यादा रु. ५००/हे.	उत्पादन वाढीसाठी कृषि निविष्ठा किंमतीच्या ५० टक्के किंवा शेजारच्या रकान्यात निविष्ठेसमोर दर्शविल्याप्रमाणे अनुदान दराची उच्चतम मर्यादा यापैकी किमानप्रमाणे अनुदान अनुज्ञेय राहील. शेतकरी शेतीशाळा संलग्न राबवावा.
ब २	जिप्सम	उच्चतम मर्यादा रु. ७५०/हे.	
ब ३	जैविक खते	उच्चतम मर्यादा रु. ५००/हे.	
ब ४	नॅनो युरिया / नॅनो युरिया	उच्चतम मर्यादा रु. ५००/हे.	
ब ५	जैविक किटकनाशके	उच्चतम मर्यादा रु. ५००/हे.	
ब ३	पाईप्स पुरवठा **(कृषि यांत्रिकीकरण उपअभियान मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे)**	किमतीच्या ५०% किंवा उच्चतम मर्यादा रु. १५००० प्रती लाभार्थी मर्यादेत	पाईप्सच्या प्रकारानुसार अनुदान दर राहील (रु.५०/- प्रती मीटर एच.डी.पी.ई.पाईप, रु.३५/- प्रती मीटर पी.व्ही.सी. पाईप व रु. २०/- प्रती मीटर एच.डी.पी.ई. लॅमीनेटेड पाईप)

राज्य अन्न सुरक्षा अभियान कार्यकारी समिती (SFSMEC) :

अभियान अंमलबजावणीसाठी शासन निर्णय दि.१९/५/२०१४ अन्वये मा. प्रधान सचिव (कृषि) यांच्या अध्यक्षतेखाली **राज्य अन्न सुरक्षा अभियान कार्यकारी समिती** गठीत करण्यात आली आहे.

समितीची कार्यकक्षा: राज्यस्तरीय वार्षिक कृती आराखडयास मंजुरी देणे, अभियान अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने आढावा घेणे व मार्गदर्शन करणे, आवश्यकतेप्रमाणे बाब बदलास मंजुरी देणे.

त्याव्यतिरिक्त अन्न आणि पोषण सुरक्षा अन्नधान्य पिके अंतर्गत गठीत जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली जिल्हास्तरीय समिती व जिल्हास्तरीय बियाणे समिती राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियानास लागू राहील.

अभियान नियंत्रण अधिका-यांची नेमणूक:

अभियानाच्या प्रभावीपणे अंमलबजावणीसाठी व निधीच्या विनियोगाच्या दृष्टीने खालील प्रमाणे अभियान नियंत्रण अधिकारी व आहरण संवितरण अधिका-यांची नेमणूक करणे बाबत शासनास प्रस्तावित केले आहे.

अ.क्र.	स्तर	अभियान नियंत्रण अधिकारी	आहरण व संवितरण अधिकारी
१	आयुक्तालय	आयुक्त (कृषि), पुणे	सहाय्यक संचालक (लेखा-१), कृषि आयुक्तालय
२	विभाग	संबंधीत विभागीय कृषि सहसंचालक	वि.कृ.स.सं.कार्यालयातील लेखा अधिकारी
३	जिल्हा	संबंधीत जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी	जि.अ.कृ.अ.कार्यालयातील लेखा अधिकारी
४	उपविभाग	संबंधीत उप विभागीय कृषी अधिकारी	-----
५	तालुका	संबंधीत तालुका कृषी अधिकारी	-----

संदर्भीय दि.२७ सप्टेंबर, २०१७ च्या शासन निर्णयानुसार अभियानाची अंमलबजावणी सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन प्रणालीद्वारे (PFMS) करून वैयक्तिक लाभार्थ्यांच्या अनुदानाची रक्कम डीबीटीद्वारे त्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यावर पीएफएमएस प्रणालीद्वारे जमा करावी.

अभियानांतर्गत समाविष्ठ घटक व सनियंत्रण स्तर:

अ. क्र.	घटक	घटकांतर्गत समाविष्ठ बाबी	सनियंत्रण स्तर
१	बियाणे घटक	मुलभूत बियाणे खरेदी अनुदान	केंद्र शासन
		बियाणे मिनीकीट्स	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी / आयुक्तालय
		बिजोत्पादन , प्रमाणित बियाणे वितरण	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
२	तंत्रज्ञान प्रसार	गट प्रात्यक्षिके, शेतीशाळा, शेतकरी/ विस्तार अधिकारी प्रशिक्षण	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
३	निविष्ठा घटक	निविष्ठा, पाईप्स पुरवठा	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
४	फ्लेक्झी फंड घटक	छोटे तेलघाणा सयंत्र, डिझेल / विद्युत पंपसंच, कृषी औजारे व गोदाम उभारणी	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
५	क्षेत्रविस्तार	लागवड व लागवडीनंतर देखभाल	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
६	प्रकल्प व्यवस्थापन	मानधन, भाडे तत्वावर वाहन व संकीर्ण	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी

संदर्भीय दि.०४ जानेवारी २०१९ च्या शासन निर्णयान्वये “लाभार्थी शेतकऱ्यांनी कृषि निविष्ठांची खरेदी अधिकृत विक्रेत्यांकडून कॅशलेस पद्धतीने किंवा रोखीने करावी. लाभार्थी शेतकऱ्याने वस्तू व सेवा कर (GST) क्रमांक असलेली खरेदी पावती सादर करणे बंधनकारक राहील. तसेच, एका लाभार्थी शेतकऱ्यास एका वर्षात सर्व बाबी मिळून एकूण जास्तीत जास्त ५ हेक्टर पर्यंत लाभ घेता येईल.

महाडीबीटी प्रणाली व्यतिरिक्त अन्य आवश्यक बाबीसाठी लाभार्थी निवडीचे सर्वसाधारण निकष:

१. शेतकरी उत्पादक गटांची प्रथम प्राधान्याने निवड करावी. निवडलेल्या गावात नोंदणीकृत शेतकरी उत्पादक गट नसल्यास नव्याने गटनिर्मीती करुन आत्मा संस्थेकडे गटाची नोंदणी करावी.

२. नोंदणीकृत गटातील शेतक-याचे स्वतःचे नावे ७/१२ व ८/अ उतारा असणे बंधनकारक राहील.

३. अनुसुचित जाती/जमाती मधील लाभधारकांनी जातीचा स्वयंसाक्षांकीत वैध दाखला अर्जासोबत जोडावा.

४. कृषि सहाय्यकाने लाभार्थी निवड पंचायतराज संस्थेच्या सहभागाने करावी. मंडळ कृषि अधिकारी यांनी निकषांनुसार तपासुन लाभार्थी निवडीस अंतीम मान्यता दयावी व लाभार्थी यादी तालुका कार्यालय/ पंचायत समिती/ जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या नोटीस बोर्डवर लावावी. तसेच, सन २०२४-२५ मध्ये वैयक्तिक लाभ दिलेल्या लाभधारकांची यादी नोटीस बोर्डवर प्रसिध्द करावी.

५. विहीत प्रमाणानुसार अनु. जाती/जमाती प्रवर्गाचे लाभार्थी, ३० टक्के महिला व ५ टक्के दिव्यांग लाभार्थ्यांना लाभ द्यावा.

६. जेथे शेतकरी गटामध्ये पुरेश्या प्रमाणात अनुसूचीत जाती/जमाती प्रवर्गातील शेतकरी नसतील तेथे अनुसूचीत जाती/जमाती प्रवर्गातील शेतक-यांची यादी तयार करुन निवड करावयाच्या संख्येएवढ्या प्रमाणात सोडत पध्दतीने निवड प्रक्रिया सर्वासमक्ष पार पाडावी.

७. लाभार्थी शेतकरी मासिकाचा वर्गणीदार नसल्यास वर्गणीदार होण्यासाठी उद्युक्त करावे.

८. उपविभाग व जिल्हास्तरावरुन या कार्यक्रमाचे सनियंत्रण करावे.

➢ कार्यक्रमाच्या सफलतेच्या दृष्टीने खालीलप्रमाणे वेळापत्रकानुसार नियोजनबध्द आखणी व अंमलबजावणी करणेसाठी आवश्यक वेळापत्रक खालीलप्रमाणे :

अ.क्र.	बाब	खरीप अंतिम तारीख	रब्बी अंतिम तारीख
१	प्रकल्प निवड व प्रकल्प आराखडा तयार करणे	१० मे	१५ ऑगस्ट
२	पीक प्रात्यक्षिकांसाठी लाभार्थी निवड	१५ मे ते ३० मे	१५ ऑगस्ट ते ३० ऑगस्ट
३	विस्तार अधिकारी प्रशिक्षण आयोजन	२५ मे	१५ ऑगस्ट
४	बियाणे उपलब्धता करुन घेणे बीजप्रक्रिया व पेरणीपूर्व आवश्यक निविष्ठा मागणी	२५ मे ते ३० मे	१५ सप्टेंबर
५	पीक संरक्षणासाठी कीटकनाशके व जैविक कीडनाशके ,खते व जिवाणु खते उपलब्धता करुन घेणे	२५ मे	१५ सप्टेंबर
६	बियाणे व पेरणीपूर्व आवश्यक निविष्ठा पुरवठा	७ जुन	१५ सप्टेंबर
६	सुधारीत कृषि औजारे उपलब्धता करुन घेणे	१५ जुन	१५ सप्टेंबर
७	क्षेत्रिय तपासणी तसेच अंतिम निवडलेल्या लाभार्थींची माहिती वेबसाईटवर भरणे	३१ जुलै	३० नोव्हेंबर
८	पिक कापणी व उत्पादन अहवाल संकलन व आयुक्तालयास सादर करणे	३१ डिसेंबर	३१ मार्च
९	यशोगाथा सादर करणे	डिसेंबर अखेर	एप्रिल अखेर

अ) अभियान क्र. १ - गळीतधान्य अभियान :

अभियानाचे उद्दिष्ट :-

१.सदर अभियानाअंतर्गत तेलबिया पिकांखालील क्षेत्र व उत्पादकता वाढीचे उद्दिष्ट आहे.

२ . नविन वाणांच्या प्रचार व प्रसारावर विशेष भर देऊन बियाणे बदलाचे दरात वृध्दी करणे.

३. गळीतधान्य पिकांखालील सिंचित क्षेत्रात वृध्दी करणे.

४ . कमी उत्पादकता असणा-या पिकांखालील क्षेत्र गळीतधान्य पिकाखाली आणणे.

५ . तृणधान्ये/कडधान्ये/ऊस पिकात आंतरपीकाद्वारे गळीतधान्य पिकांखालील क्षेत्रात वाढ करणे.

६ . भात/बटाटा पिकांच्या काढणीनंतर पडीक राहणा-या क्षेत्रावर गळीतधान्य पिके घेऊन क्षेत्र विस्तार करणे.

अभियान-१ (गळीतधान्य) चा जिल्हा व घटकनिहाय कार्यक्रम सोबतच्या विवरणपत्र क्र. १ मध्ये दर्शविला आहे.

समाविष्ठ पिके व निवडण्यांत आलेले जिल्हे *:* प्रस्तुत अभियानात सोयाबीन, भुईमुग, तीळ, सुर्यफुल, करडई, जवस व मोहरी या प्रमुख गळीतधान्य पिकांचा अंतर्भाव आहे.

केंद्र शासनाच्या सुचनांनुसार ज्या जिल्हयांचे गळीतधान्य पिकांखालील क्षेत्र जास्त पण तुलनेत उत्पादकता कमी आहे असे जिल्हे उत्पादकता वाढीसाठी व ज्या जिल्हयांचे क्षेत्र कमी मात्र उत्पादकता जास्त आहे असे जिल्हे क्षेत्र विस्ताराचे दृष्टीने या अभियानाअंतर्गत निवडलेले आहेत.

अभियान-१ (गळीतधान्य) अंतर्गत पिकनिहाय निवडलेले जिल्हयांचा तपशील

क्र.	पिक	जिल्हे	जिल्ह्यांचे नाव
१	गळीतधान्य पिके	१९	नाशिक, धुळे, अहमदनगर, पुणे, सांगली, बीड, लातुर, उस्मानाबाद, नांदेड, हिंगोली, परभणी, बुलडाणा, अकोला, अमरावती, वाशिम, यवतमाळ, वर्धा, नागपुर, चंद्रपुर

क्षेत्र निवड:: जि.अ.कृ.अ. यांनी क्षेत्र निवड करतांना जिल्ह्यातील पिकाखाली व्याप्त क्षेत्र लक्षात घेवून ज्या तालुक्यांत पिकाचे क्षेत्र जास्त आहे परंतु उत्पादकता सरासरीपेक्षा कमी आहे अशा तालुक्यांची उत्पादकता वाढीसाठी व ज्या तालुक्यात क्षेत्र कमी आहे मात्र उत्पादकता सरासरीपेक्षा जास्त आहे त्यांची क्षेत्र वृध्दीसाठी प्राधान्याने निवड करावी. जेथे क्षेत्र व उत्पादकता वाढीस वाव आहे अशा क्षेत्राची कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी निश्चिती करावी. जिल्हास्तरावरून तालुकानिहाय पिक उत्पादकता निर्धारित करण्याची कार्यवाही करून उत्पादकता लक्षांक ठरवून द्यावेत. नविन क्षेत्र आणि शेतकरी गटांना संधी मिळण्यासाठी शक्यतो मागील वर्षीचे क्षेत्र व गटांची पुन्हा निवड करु नये.

क्षेत्र निवडीसाठी मुलभूत सर्वेक्षण:

उत्पादन व उत्पादकता आधारीत क्षेत्र निवड करताना खालील बाबींचे मुलभुत सर्वेक्षण (प्रपत्र-१) करण्यात यावे.

- पिकनिहाय व वाणनिहाय व्याप्त क्षेत्र व वाण निहाय उत्पादकता.
- जमिन आरोग्य पत्रिकेनुसार जमीनीचा सामु, उपलब्ध नत्र, स्फुरद, पालाश व सुक्ष्ममुलद्रव्ये यांचा तपशील.
- उपलब्ध सिंचन सुविधा, सिंचित क्षेत्र व त्यापैकी गळीतधान्य पिकासाठी उपलब्ध सिंचनाचा तपशील.
- उपलब्ध टॅक्टर/पॉवर टीलर/बैल जोडी संख्या, औजारे निहाय उपलब्धता.
- पिकनिहाय निविष्ठा वापराचे प्रमाण व शिफारसी प्रमाणे मात्रा व प्रत्यक्षात वापराचा तपशील.
- उपलब्ध कुशल व अकुशल मनुष्यबळ, सर्व्हिस प्रोव्हायडरची संख्या व सेवेचा तपशील.
- निविष्ठा उपलब्धतेच्या सुविधा व तयार झालेल्या कृषि मालाची पणन व्यवस्था.
- शेतकरी गटांची निवड करुन सहभागी होण्याकरीता त्यांची संमती घेणे.

क्षेत्र उत्पादकता आराखडा: विभागीय कृषि सहसंचालक, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, संलग्न कृषि विद्यापीठातील तज्ञ तसेच, तालुक्यातील ज्या शेतक-यांनी सदर पिकाच्या/वाणाच्या बाबत उच्चतम उत्पादकता मिळविलेली आहे त्यांचे समन्वयाने तालुकानिहाय व पीकनिहाय उत्पादकता लक्षांक जिल्हास्तरावरुन निर्धारीत करावेत.

<u>रा. खा. ते. अभियान-१ (गळीतधान्य) च्या घटकनिहाय सविस्तर मार्गदर्शक सूचना</u>:

अ) <u>बियाणे घटक:</u>

१) <u>बियाणे मिनीकीट्सचा पुरवठा</u> :

केंद्र शासनाकडून गळितधान्ये पिकांचे नविन वाणांचा शेतक-यांमध्ये प्रसार व अवलंब होण्याच्या दृष्टीने **शेतक-यांचे शेतावर तुलनात्मक क्षेत्रीय चाचणीसाठी** बियाणे मिनीकीट्स **<u>मोफत</u>** पुरविण्यात येतात. याअंतर्गत केंद्र शासनाकडून सोयाबीन पिकाचे मिनीकीट ८ किलो, सुर्यफुल पिकाचे मिनिकीट ८ किलो, भुईमुग २० किलो, मोहरी/करडई २ किलो, तीळ १ किलो प्रति मिनीकीट्स पॅकीग साईज मध्ये मिनीकीट पुरविण्यात येतील. नवीन वाणांची स्वेच्छेने तुलनात्मक चाचणी घेण्यास इच्छुक असलेल्या शेतक-यांना मिनिकीट्स कार्यक्रम द्यावा.

पुरवठादार संस्थेकडून बियाणे मिनिकीट वेळेत प्राप्त करून घेण्याची जबाबदारी संबधित जि.अ.कृ.अ यांची राहील. बियाणे मिनिकीट वितरण कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करतांना खालील बाबी विचारात घ्याव्यात,

१) बियाणे मिनीकीट वितरण **निशुल्क स्वरूपात** करावयाचे असल्याने यासाठी शेतकऱ्यांकडून कुठलाही मोबदला घेतला जाणार नाही याची दक्षता घ्यावी.

२) बियाणे मिनीकीट खरीप हंगामात ४ ते ७ यामध्ये व रब्बी हंगामात १५ सप्टेंबर पूर्वी शेतक-यांना उपलब्धत करून द्याव्यात व त्याचा पेरणीसाठी वापर करणे बंधनकारक राहील.बियाणे मिनीकीट शेतकऱ्यांना पेरणीपूर्वी उपलब्ध होतील याद्दष्टीने नियोजन करावे.

३) बियाणे मिनिकीट या केंद्र शासनाकडून संबधित वाणांचा Performance बघण्यासाठी प्रायोगिक तत्त्वावर निशुल्क स्वरूपात उपलब्ध करून दिले जात असल्याने याबाबत कुठल्याही स्वरूपातील दावे (तक्रार) ग्राह्य राहणार नाहीत याची संबधित लाभार्थी शेतकऱ्याला पूर्व कल्पना देण्यात यावी.

४) बियाणे मिनीकीटसाठी शेतकरी निवडताना सोयाबीन, सुर्यफुल व भुईमुग पिकासाठी सलग २५ हेक्टर क्षेत्रातील तर तीळ पिकासाठी सलग १० हेक्टर क्षेत्रातील शेतकऱ्यांची निवड होईल याद्दष्टीने तालुकानिहाय नियोजन करावे.

५) बियाणे मिनिकिट्सला आवश्यक ठरणाऱ्या बुरशीनाशकांची बीज प्रक्रिया केल्याची खातरजमा करावी. तसेच, मिनीकिट्स बरोबर संबधित संस्थेने जीवाणू संवर्धक पाकिटे व मराठी / हिंदी / इंग्रजी भाषेत पत्रके दिले असल्याची खात्री करावी.

६) संबंधित जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी यांनी पुरवठादार संस्थेकडुन बियाणे मिनीकीट्स प्राप्त करून घ्यावेत करून झाल्यांनतर नियोजनानुसार तालुका स्तरावर पोहच करावयात व त्यासाठी येणारा खर्च योजनांतर्गत संकीर्ण बाबीखाली करावा.बियाणे प्राप्त झाल्यानंतर त्याची दिनांकासहित पोहोच संबधित बियाणे पुरवठादार संस्थेस खालील प्रपत्रात द्यावी.

प्रपत्र

जिल्हाचे नाव............

मिनिकीट बियाणे पुरवठादार संस्था ....

अ.क्र.	पिक	वाण	प्राप्त बियाणे मिनिकीट		प्राप्त (संख्या)		मिनीकीट प्राप्त दिनांक
			संख्या	क्विटल	जैविक कल्चर	लीफलेट	

ठिकाण : पोहोच देणार अधिकारी : संपूर्ण नाव

दिनांक : : पदनाम (रबरी शिक्का)

७) केंद्र शासनाच्या कृषी किसान ॲप्लिकेशनद्वारे सर्व बियाणे मिनीकीट कार्यक्रमाचे जिओ - टॅगींग करणे अनिवार्य आहे.

८) सबंधित मंडळातील कृषी पर्यवेक्षक यांनी मिनीकीट प्रात्यक्षिक प्लॉटमधील पिकाच्या विविध अवस्थेचे फोटो / व्हिडीओ बनवावेत.

९) बियाणे मिनिकीट साध्यांचा शेतकरीनिहाय तपशील, फोटो , इ. कार्यक्रमासंबधित सर्व अभिलेख तालुका/ जिल्हास्तरावर जतन करण्यात यावेत.वरीलप्रमाणे कार्यक्रमाचे नियोजन करून त्याचा अहवाल कृषि आयुक्तालयास सादर करावा.

१०) मिनीकीट्स बियाणे प्राप्त झाल्यानंतर त्याचा तपशील खालील प्रपत्रात आयुक्तालयास सादर करावा.

अ.क्र.	पिक	वाण	बियाणे मिनिकीट		मिनीकीट प्राप्त दिनांक	पॅकेज ऑफ प्रॅक्टीसेस घडीपत्रीका प्राप्त (संख्या)	बीजप्रक्रीया कल्चर पॅकेट्स प्राप्त (संख्या)	मिनिकीट वाटप (संख्या)	शेरा
			लक्षांक	प्राप्त					

११) मिनीकीट बियाणे नव्याने प्रचलीत करावयाच्या वाणांची क्षेत्रीय चाचणी घेण्याच्या उद्देशाने दिले जात असल्याने त्याची स्थानिक प्रचलीत वाणांशी तुलना करणे बंधनकारक आहे. त्यादृष्टीने जेवढ्या क्षेत्रावर मिनिकीट बियाणाची पेरणी केली जाईल तेवढयाच क्षेत्रावर “कंट्रोल प्लॉट” म्हणून स्थानिक वाणाची पेरणी करुन त्याचा तुलनात्मक तपशील नोंदविणे बंधनकारक आहे. त्यासाठी पेरणी ते काढणी पर्यंत सर्व निरिक्षणे संबंधीत शेतकरी व कृषि सहाय्यकाने नोंदवावीत.

१२) प्राप्त उत्पादन व उत्पादकतेचा तपशील हंगाम संपताच खालील प्रपत्रात आयुक्तालयास सादर करण्याची दक्षता सबंधित जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी यांनी घ्यावी. त्या अहवालाचे जतन पुढील २ वर्षासाठी करावे.

Supplying Agency	Crop/ variety	Minikits (Nos)		Performance(Yield in Kg/ha.)					Seed Produced from Minikits	
		Allocated	Received	Minikit Plot yield	Control Plot variety	Control Plot yield	% (+/-)	Remarks	Minikit Variety	Qty (Qtls)

<u>२) बिजोत्पादन व बियाणे वितरण घटक</u>

<u>२.१ व २.२ पायाभूत / प्रमाणित बियाणे उत्पादन कार्यक्रम</u> **:** जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी जिल्हयातील गळीतधान्य पिकांचे पीकनिहाय लागणारे प्रमाणित बियाणे व वाण बदलाचे प्रमाण विचारात घेवून कृषि विद्यापीठाचे शास्त्रज्ञ व बीज प्रमाणीकरण यंत्रणा यांच्या सल्ल्याने नव्याने अधिसूचित वाणांच्या बिजोत्पादनाचे नियोजन करावे.

अ) अनुदानास पात्रता: पायाभूत/प्रमाणित बियाणे उत्पादनासाठी मागील दहा वर्षात राज्यासाठी अधिसूचीत झालेल्या वाणांच्या व केवळ राज्यांतर्गत उत्पादीत पायाभूत/प्रमाणित बियाणे मात्रेस अनुदान अनुज्ञेय राहील.

ब) अनुदान मर्यादा: मागील दहा वर्षात राज्यासाठी अधिसुचित झालेल्या वाणांचे उत्पादीत पायाभूत/प्रमाणित बियाण्यासाठी उत्पादित बियाणाचे प्रमाणात किंवा उच्चतम मर्यादा रु.२५००/- प्रति क्विंटल प्रमाणे उपलब्ध निधीचे मर्यादेत अनुदान अनुज्ञेय राहील. तसेच, ५ वर्षातील वाणांच्या बियाणे उत्पादनासाठी रु.१००/क्वि. पूरक अनुदान अनुज्ञेय राहील. विहित वयोमर्यादेतील अधिसुचित वाण व बीज प्रमाणिकरण यंत्रणेचे मुक्तता अहवालानुसार प्रत्यक्षात मुक्त केलेले बियाणे अनुदानास पात्र ठरेल.

क) लाभार्थी: महाबीज व केंद्रीय संस्था या बिजोत्पादन अनुदानास पात्र ठरतील. केंद्र शासनाच्या सुधारीत धोरणानुसार इतर संस्था याबाबीच्या अनुदानासाठी पात्र ठरत नाहीत.

ड) आवश्यक कागदपत्रे व अनुदान आदायगी कार्यपद्धती : संबंधीत संस्थांनी अनुदान मागणीचा प्रस्ताव सादर करताना उत्पादित केलेल्या पायाभूत बियाणाबाबत बीज प्रमाणिकरण यंत्रणेने मुक्त केलेल्या पायाभूत बियाणे अहवालासह जि.अ.कृ.अ. यांना **खरीपासाठी डिसेंबर अखेर पर्यत व रब्बीसाठी फेब्रुवारी अखेरपर्यंत प्रस्ताव सादर करावेत.** जिल्हासाठी मंजूर लक्षांक व निधी उपलब्धतेच्या मर्यादेतच अनुदानाची अदायगी PFMS द्वारे थेट संबंधीतांचे राष्ट्रीयकृत बँक खात्यात जमा /अदा केली जाईल. उर्वरीत बियाणे उत्पादनाचा विचार हा अनुदान अदायगीसाठी व पुढील वर्षीच्या प्रलंबित दायित्वासाठी केला जाणार नाही, हे संबधितांना स्पष्ट करावे.

इ) घटक राबविणेची कार्यपद्धती :-

- तालुका बीज गुणन केंद्रावर पायाभूत बियाणे उत्पादनाचा कार्यक्रम राबविण्यासाठी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी स्तरावरुन नियोजन करुन पायाभूत बियाणे उत्पादनासाठी लागणाऱ्या मुलभूत बियाण्याची वाणनिहाय मागणी तात्काळ कृषि विद्यापिठांकडे नोंदवावी. तालुका बीज गुणन केंद्रावर किती क्षेत्रावर पायाभूत बियाणे उत्पादनाचा कार्यक्रम राबविला आहे याची माहिती पेरणी होताच कृषि आयुक्तालयास कळवावी व उपलब्ध होणा-या पायाभुत बियाण्याच्या मात्रेनुसार आवश्यकतेनुरुप निधी मागणी आयुक्तालयाकडे कळवावी, त्याप्रमाणे अनुदान वर्ग करण्यात येईल. वेळेत मागणी न नोंदविल्यास त्याचा विचार करणे शक्य होणार नाही, याची कृपया नोंद घ्यावी.
- बिजोत्पादन कार्यक्रमांअंतर्गत सहभागी संस्था व शेतकऱ्यांना आवश्यक ते सर्व तांत्रिक ज्ञानाविषयी प्रशिक्षण उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेच्या सहाय्याने आयोजीत करावे. ता.बि.के. वरिल बीज प्रक्रिया सयंत्रावर बीजप्रक्रिया करण्याकरीता संबंधित ता.कृ.अ.यांनी बीज प्रमाणीकरण यंत्रणेकडे अर्ज करावा व बियाणे प्रक्रिया करावी.

पायाभूत व प्रमाणित बियाणे उत्पादन अनुदान अदायगीची कार्यपध्दती :

- महाबीज यांनी बीज प्रमाणिकरण यंत्रणेचे मुक्तता अहवाल व बिजोप्तादक शेतक-यांच्या सामाजिक प्रवर्गानुसार (सर्वसाधारण,अनु. जाती/जमाती) याद्या अनुदान मागणी करतांना सबंधित जि.अ.कृ.अ. यांच्याकडे सादर करणे बंधनकारक राहील.
- सन २०२३-२४ मध्ये बीज प्रमाणिकरण यंत्रणेकडे नोंदणीकृत कार्यक्रमातून सन २०२४-२५ साठी उत्पादीत पायाभूत व प्रमाणित बियाणास अनुदान अनुदेय राहील. सदर तपशीलाची संबंधित यंत्रणेकडून खात्री करावी.
- संस्थेने स्वत:चे प्रक्षेत्रावर बिजोत्पादन कार्यक्रम घेतला असल्यास अनुदान संबंधीत संस्थेच्या बँक खात्यावर जमा करावे.
- संस्थेने बिजोत्पादन कार्यक्रम शेतक-यांच्या शेतावर घेतला असल्यास अशा प्रकरणी केंद्र शासनाच्या सुचनेनुसार ७५ टक्के अनुदान संबंधित शेतक-याच्या आधार संलग्न बॅन्क खात्यावर संस्थेने जमा करावे व उर्वरीत २५ टक्के रक्कम नोंदणी शुल्क, बियाणे प्रक्रिया इत्यादी पोटी संस्थेने स्वत: कडे ठेवावी.
- जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी प्राप्त देयके विचारात घेऊन अनुदानाची अदायगी पुरवठादार संस्थांना प्रवर्गनिहाय करावी.
- सदर घटकाचे प्रभावी सनियंत्रणाची जबाबदारी उपविभागीय कृषि अधिकारी यांची राहील.

२.३ प्रमाणित बियाणे वितरण:

अ) अनुदानास पात्रता: अभियानांतर्गत गळीतधान्य पिकाच्या मागील १५ वर्षात राज्यासाठी अधिसूचीत झालेल्या सुधारीत वाणांच्या प्रमाणित बियाणाचे अनुदानीत दराने वितरण केले जाईल. या घटकाचा लाभ प्रति लाभार्थी जास्तीत जास्त ५ हेक्टर मर्यादेपर्यंत अनुज्ञेय राहील.

ब) अनुदान मर्यादा: सोयाबीन पिकाच्या पात्र सुधारीत वाणांकरीता किमतीच्या ५०% किंवा **रु.२०००/क्वि.** यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान अनुज्ञेय आहे. तर संकरीत / तीळ पिकांच्या वाणासाठी **रु.८०००/क्वि. मर्यादेत** मुळस्त्रोत अनुदान अनुज्ञेय आहे. इतर तेलबिया पिकांसाठी किमतीच्या ५० % किंवा **रु.४०००/क्वि.** यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान अनुज्ञेय आहे. **प्रत्यक्ष विक्री किंमत विचारात घेता उपलब्ध अनुदान निधीतून अतिरिक्त भौतिक लक्षांक, आर्थिक साध्य करण्यास हरकत नाही.**

- रा.खा.ते.अ. गळीतधान्य पिके अंतर्गत प्रमाणित बियाणे वितरण या बाबीसाठी लाभार्थी निवड MahaDBT **पोर्टल** द्वारे करावयाची आहे.
- जिल्हानिहाय, पीकनिहाय वितरीत करावयाच्या प्रमाणित बियाण्यांचा तपशील सोबत **परिशिष्ट १** मध्ये सहपत्रीत करण्यात येत आहे. सदर घटकाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी **महाबीज, राष्ट्रीय बीज निगम, एचआयएल, कृभको, कृषि विद्यापीठे** यांच्याबरोबर समन्वय ठेवून लक्षांकाप्रमाणे संबंधित तालुक्यामध्ये बियाणे वेळेत वितरीत केले जाईल याबाबत स्थानिक पातळीवर नियोजन व अंमलबजावणी करावी.

- प्रमाणित बियाणे वितरण या बाबीसाठी राज्यस्तरावरून MahaDBT पोर्टल द्वारे भरण्यात आलेल्या लक्षांकाच्या अधीन राहून निघालेल्या सोडतीमधून निवड झालेल्या शेतक-यांना त्यांचे निवडीबाबत तालुका कृषि अधिकारी यांनी संबंधीत कृषी सहाय्यकामार्फत अवगत करावे.
- जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी जिल्हासाठी आवश्यक परमीट/ परवाने संबंधित बियाणे पुरवठादार संस्थांकडून उपलब्ध करून घेऊन नियोजनाप्रमाणे संबंधित तालुका कृषि अधिकारी यांना उपलब्ध करून द्यावे
- तालुका कृषि अधिकारी यांनी तालुक्यातील लाभार्थी निवड यादी महाडीबीटी पोर्टलवरून उपलब्ध करून घ्यावी व सदरील गावनिहाय यादी संबंधित कृषि सहाय्यकास उपलब्ध करून द्यावी त्यानुसार कृषी सहाय्यकामार्फत सोडतीमध्ये निवड झालेल्या शेतक-यांना निवडीबाबत कळविण्यात यावे व बियाणे परमीट वितरीत करण्यात यावे.
- परमीट वाटप झालेल्या शेत-यांना त्यांनी अर्ज केलेल्या पसंतीच्या वाणाचे व आवश्यक प्रमाणत बियाणे उपलब्ध करून देणेबाबत कृषी सहाय्यक यांनी खातरजमा करावी.
- निवड झालेल्या लाभार्थी शेतकऱ्याने परमीट वाटपानंतर ७ दिवसांचे आत बियाणे उचल न केल्यास अशा परिस्थिती मध्ये MahaDBT पोर्टल द्वारे सोडतीमधील प्रतीक्षा यादीतील शेतक-यांना प्रथम प्राधान्याने सदर बियाणे वितरीत करावे.
- वितरकांनी दर्शनी भागावर राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान अंतर्गत प्रमाणित बियाणे अनुदानावर उपलब्ध असल्याचा फलक लावावा. तसेच, वाणनिहाय दर, अनुदान व अनुदान वजा जाता पॅकींगनिहाय येणारी किंमत याची माहिती संबंधित वितरकाने फलकावर प्रदर्शित करणे आवश्यक आहे.
- संबधित वितरकांनी अनुदान वजा जाता येणारी किंमत लाभार्थी शेतकऱ्यांकडून घेऊन शेतकऱ्यांना बियाणे वितरीत करावे. **कृषि विभागामार्फत कोणत्याही परीस्थितीत शेतकऱ्याकडुन अनुदान वजा जाता रक्कम वसुल केली जाणार नाही, याची पुरवठादार संस्थांनी नोंद घ्यावी. लाभार्थी हिश्श्याची रक्कम शेतकऱ्यांकडून वसुल करण्याची जबाबदारी पुरवठादार संस्थांच्या वितरकांची राहिल.**
- महाबीज व इतर बियाणे पुरवठा संस्थांनी बियाणे वितरण पूर्ण झाल्यानंतर प्रवर्गनिहाय लाभार्थ्यांच्या परवाना व पावतीनिहाय याद्या आपल्या वितरकाकडून प्राप्त करून घेऊन संबंधित तालुका कृषि अधिकारी व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांना उपलब्ध करून द्याव्यात. तालुका कृषि अधिकारी यांनी याद्यांची छाननी करून एकूण लाभार्थ्यांपैकी १० टक्के लाभार्थ्यांची रॅण्डम पद्धतीने तपासणी करून त्याचा अहवाल उपविभागीय कृषि अधिकारी यांचेकडून प्रमाणित करून घेवून जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी कार्यालयास सादर करावा.
- बियाणे वितरण कार्यक्रमाचे वेळोवेळी जिल्हास्तरारून सनियंत्रण करावे. शेतकऱ्यांना वेळेत बियाणे उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीकोनातून दिलेल्या लक्षांकानुसार बियाणे पुरवठादार संस्था वेळेत बियाणे उपलब्ध करून देऊ शकत नसल्यास त्यांचा उर्वरीत लक्षांक इतर बियाणे पुरवठादार संस्थाना देण्यात यावा.
- खरीप व रब्बी हंगामात लाभार्थीनिहाय वितरण, वितरकाची साठा नोंदवही व विक्री बिलांची तपासणी संबंधित ता.कृ.अ. यांनी वेळोवेळी करावी.
- बियाणे पुरवठादार संस्थांकडून वितरकांकडे बियाणे प्राप्त झाल्यानंतर गुणवत्ता नियंत्रण निरीक्षकांनी लॉट निहाय नमुने घेऊन शासकीय बीज परीक्षण प्रयोगशाळेकडून तपासून घ्यावेत. गुणवत्ता तपासणीत नमुना अप्रमाणित घोषित झाल्यास त्या लॉटची देयके अदा करू नयेत. तसेच, पुरवठा केलेल्या बियाण्याच्या गुणवत्तेबाबत काही तक्रारी निर्माण झाल्यास जिल्हा/तालुकास्तरीय तक्रार निवारण समितीद्वारे विहित पद्धतीनुसार प्रत्यक्ष क्षेत्रास भेटी देवून निरीक्षणे नोंदवावीत. समितीने शास्त्रोक्त पद्धतीने सुस्पष्ट निष्कर्ष नोंदवावेत. अप्रमाणित नमुन्याबाबत तसेच, तक्रार निवारणाचे अनुषंगाने पुढील कार्यवाही संचालक, निविष्ठा व गुणनियंत्रण यांनी वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या निर्देशांनुसार करावी. तक्रारीबाबत बियाणे अधिनियम १९६६, बियाणे नियम १९६८ च्या भाग ९ मधील नियम २३-A नुसार कार्यवाही करावी.
- सदर घटकाचे प्रभावी सनियंत्रणाची जबाबदारी उपविभागीय कृषि अधिकारी यांची राहील.

ब) <u>तंत्रज्ञान प्रसार</u>

१. **<u>पीक प्रात्यक्षिके</u>:**

अद्यावत विकसित तंत्रज्ञानाचा प्रसार करणे हा प्रात्यक्षिकांचा उद्देश आहे. संदर्भीय दि.२७ एप्रिल, २०१८ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद क्र. ४.१ नुसार सुधारीत तंत्रज्ञानावर आधारीत समूह गट प्रात्याक्षिके राबवावीत. **<u>सोयाबीन व करडई पिकांच्या प्रात्यक्षिके हि शेतक-यांची शेतीशाळा (FFS) या कार्यक्रमाशी निगडीत राबवावयाची आहेत.</u>** प्रात्यक्षिकांसाठी निविष्ठा घटक बियाणे, बिज प्रक्रिया, जैविक खते, नॅनो खते, किटकनाशके, इत्यादी घटकांसाठी अनुदान अनुज्ञेय राहील. **<u>केंद्र शासनाच्या सूचनांनुसार रासायनिक खतांना अनुदान अनुज्ञेय राहणार नाही, याची कृपया नोंद घ्यावी</u>.**

- पीक प्रात्यक्षिके या बाबीची अंमलबजावणी करताना MahaDBT कार्यप्रणालीचा अवलंब करण्यात यावा.
- पीक प्रात्यक्षिकासाठी MahaDBT पोर्टलवर एका गावामध्ये १० हेक्टर/ २५ शेतकऱ्यांची नोंद झाल्याशिवाय लॉटरीमध्ये त्या गावाचा समावेश होऊ शकणार नाही. या अनुषंगाने जिल्ह्यांनी तालुकानिहाय वितरीत केलेल्या लक्षांकानुसार MahaDBT पोर्टलवर शेतकरी नोंदणीची कार्यवाही पूर्ण करण्याची जबाबदारी जि.अ.कृ.अ. यांनी संबंधित कृ.स.यांचे मार्फत करावी.
- सोयाबीन पिक प्रात्यक्षिके राबविताना बियाणे पुरवठादार संस्थेच्या पॅकिंग साईजनुसार खालीलप्रमाणे समूह प्रात्यक्षिक (क्लस्टर) आयोजित करावी.

अ. क्र.	बियाणे पुरवठादार संस्थेची प्रती बॅग पॅकिंग साईज	प्रती प्रात्यक्षिक क्षेत्र	समूह (क्लस्टर)			
			समूहाचे एकूण क्षेत्र	लाभार्थी संख्या	बियाणे वापराचे प्रमाण	एकूण आवश्यक बियाणे
१	२२ किलो (महाबीज)	१ एकर (४० आर)	१० हेक्टर	२५	एकरी २२ किलो	५५० किलो (२५ बॅग)
२	३० किलो (NSC/ HIL/ KRIBHACO)	१ एकर (४० आर)	१२ हेक्टर	३०	एकरी २२ किलो	६६० किलो (२२ बॅग)

- **सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षात पीक प्रात्यक्षिके हि संकल्पना Demonstration in Demonstration (DoDo) या नाविन्यपूर्ण पद्धतीने राबविणेबाबत दि. २५/०४/२०२३ चे पत्रानुसार देण्यात आलेल्या मार्गदर्शक सूचनांचा अवलंब करून पीक प्रात्यक्षिके हि बाब राबविण्यात यावी.**
- पीक प्रात्यक्षिकासाठी निवडण्यात आलेल्या शेतकऱ्यांची प्राधान्याने मृद तपासणी करून घेणे बंधनकारक असून रु.११० /हे. याप्रमाणे फ्लेक्झी निधी घटकाअंतर्गत तरतूद करण्यात आली असून उर्वरित रु. १९० /हे. प्रमाणे आवश्यक निधीची तरतूद प्राधान्याने प्रात्यक्षिक निविष्ठा कीट मधून करावी. त्याव्यतिरिक्त रू.३०० प्रती हेक्टर संकीर्ण बाबीसाठी तरतूद देय राहिल.
- सर्व विभागीय कृषि सहसंचालकांनी या कामी कृषि विद्यापीठ, कृषि विभागाचे क्षेत्रीय अधिकारी व अन्य संस्थांशी समन्वय साधून प्रात्यक्षिकांचे पॅकेज निश्चित करून घ्यावे. पॅकेज निश्चितीसाठी त्या-त्या पिकांचे उच्चतम उत्पादन घेतलेल्या शेतकऱ्यांची देखील मदत घेण्यात यावी. निर्धारित पॅकेजनुसार पीक प्रात्यक्षिकाची अंमलबजावणी करावी.
- **एखाद्या जिल्ह्यात स्थानिक परिस्थितीनुसार प्रात्यक्षिकात पीक बदल करणे क्रमप्राप्त असल्यास विहित वयोमर्यादेतील प्रमाणित बियाणे उपलब्धता विचारात घेवून त्यास संबंधित वि.कृ.स.सं. यांनी मान्यता द्यावी.** त्यासाठी वेळोवेळी आयुक्तालयास प्रस्ताव पाठविण्याची आवश्यकता राहणार नाही, याची नोंद घ्यावी. स्थानिक परिस्थितीनुरूप खरीप व रब्बी हंगामातील पीक प्रात्यक्षिकांचे नियोजन विभागस्तरावर करावे.
- एकूण १० हे. / १२ हे. क्षेत्र असणाऱ्या शेतकऱ्यांचे समूह/ गटामार्फत प्रात्यक्षिकांची अंमलबजावणी करण्यात यावी. **गटामध्ये जे शेतकरी शासनाने ठरवून दिलेल्या तंत्रज्ञानाप्रमाणे पीक प्रात्यक्षिकाचे आयोजन करण्यास तयार असतील अशाच शेतकरी समूहांना लाभार्थी म्हणून निवडण्यात यावे.** प्रात्यक्षिक क्लस्टर मधील सर्व शेतकऱ्यांचा गटामध्ये समावेश असणे बंधनकारक राहील. प्रती शेतकरी कमीत कमी ०.४० हेक्टर क्षेत्रावर प्रात्यक्षिकाचे आयोजन करावे.
- सोयाबीन पिक प्रात्यक्षिकासाठी प्रती हेक्टरी ५५ किलो बियाणे वापर करावयाचा आहे. यासाठी रु.४०/किलो याप्रमाणे हेक्टरी रु.२२०० अनुदान अनुज्ञेय राहतील. तर, भुईमुग पिक प्रात्यक्षिकासाठी प्रती हेक्टरी १०० किलो बियाणे वापर करावयाचा असून यासाठी उच्चतम रु. ८०/किलो याप्रमाणे प्रती हेक्टरी रु.८०००/ अनुदान अनुज्ञेय राहतील. इतर पिकात (तीळ, करडई, जवस व मोहरी) मात्र १००% बियाणे किंमत अनुदानास पात्र राहील.
- अंतिम निविष्ठा कीट च्या अधिन राहून प्रात्यक्षिकासाठी लागणा-या निविष्ठा (बियाणे, खते व औषधे इ.) प्राधान्याने महाबीज, राष्ट्रीय बीज निगम, एचआयएल, कृषि विद्यापीठे, शासकीय जैविक प्रयोगशाळा या शासकीय संस्थांमार्फत शा.नि.दि.१९ एप्रिल, २०१७ व दि. १२ सप्टेंबर, २०१७ चा अवलंब करून खरेदी करण्याची जबाबदारी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांचि राहिल. सदर निविष्ठा संबंधित यंत्रणेच्या स्व उत्पादीत निविष्ठा असलेबाबत जिल्हास्तरावरुन खातरजमा करण्यात यावी.
- जैविक खते, सूक्ष्ममूलद्रव्ये या निविष्ठा वेळीच उपलब्ध होणेकरीता आवश्यक मागणी खरीप व रब्बी हंगाम सुरु होण्यापूर्वी शासकीय संस्थाना कळविण्यात यावी, जेणेकरून शासन निर्णयाप्रमाणे लाभार्थ्यांना सदर निविष्ठांचा वेळेत पुरवठा होईल. जैविक खते/ औषधांबाबत उपरोक्त कार्यवाही करण्याची जबाबदारी संबंधित जि.अ.कृ.अ. यांची राहील.

- जर शेतक-यांना कृषी विद्यापीठाने शिफारस केल्याप्रमाणे तंत्रज्ञानाच्या निविष्ठा खुल्या बाजारातून स्वत: खरेदी करण्याची इच्छा असल्यास त्यास त्या पद्धतीने प्राधान्य देण्यात यावे व शेतक-याने खरेदी केलेल्या निविष्ठांच्या वापर पीक प्रात्यक्षिकासाठीच केला असल्याची खातरजमा करून अनुदानाची रक्कम DBT पद्धतीने त्यांच्या आधार संलग्न राष्ट्रीयकृत बँक खात्यामध्ये वर्ग करण्यात यावी.
- शिफारशीनुसार रासायनिक खते लाभार्थी शेतक-याने स्वत: उपलब्ध करावयाची आहेत.
  - स्थानिक परिस्थितीनुरूप खरीप हंगामामधील पीकनिहाय भौतिक व आर्थिक बचत आयुक्तालयास कळविण्यात यावी. त्यानुसार रब्बी पिकांचे पिक प्रात्यक्षिकांचे नियोजन आयुक्तालय स्तरावरून जिल्हास्तरावर कळविण्यात येईल. व त्यानुसार सोडतीद्वारे शेतकरी निवडीसाठी बियाणे घटकाचे आर्थिक लक्षांक महाडीबीटी प्रणालीवर वितरीत करण्यात येतील व सदरील लक्षांक तालुकास्तरावर वितरीत करण्यात यावेत.
  - **एकात्मिक कीड व्यवस्थापन:** प्रात्यक्षिकांच्या पिकावर येणारे संभाव्य किड व रोग, त्यांचा जीवनक्रम आणि एकात्मिक पद्धतीने पीक संरक्षण बाबत सखोल माहिती लाभार्थ्यास देण्यात यावी. पिकाच्या वाढीच्या विविध अवस्थेमध्ये येणाऱ्या किडींचे सर्वेक्षण करण्याबाबत लाभार्थ्यास प्रशिक्षित करावे. किडरोग सर्वेक्षणाच्या आधारे दिलेल्या सल्ल्यानुसार किडनाशकांचा वापर करण्याबाबत लाभार्थ्यास प्रवृत्त करावे. यासाठी केंद्रीय कीटकनाशक मंडळाच्या लेबल क्लेम व कृषि विद्यापीठाने पीकनिहाय व किड/ रोगनिहाय केलेल्या शिफारशींचा अवलंब करावा. सदरची गाव पातळीवरील सर्वेक्षण व प्रशिक्षणाची जबाबदारी संबंधित कृ.स. यांची राहील.
- **एकात्मिक अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन:** प्रात्यक्षिकांच्या पिकाकरिता लागणारे पोषक अन्नद्रव्ये याबाबत सखोल माहिती लाभार्थ्यास देण्यात यावी. पिकाच्या वाढीच्या विविध अवस्थेमध्ये आवश्यक अन्नद्रव्ये (भूसुधारके, विद्राव्य खते, नॅनो खते, सूक्ष्म मूलद्रव्ये, गंधक, इ) वापर करण्याबाबत लाभार्थ्यास प्रशिक्षित/ प्रवृत्त करावे. यासाठी कृषि विद्यापीठाने पीकनिहाय दिलेल्या शिफारशींचा अवलंब करावा.
- पीक प्रात्यक्षिकांमध्ये वापरलेले तंत्रज्ञान या प्रात्यक्षिकांमध्ये सहभागी नसणाऱ्या राज्यातील इतर सर्व शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी प्रात्यक्षिकाचे क्षेत्रावर स्थानिक इतर शेतकऱ्यांच्या भेटीचे आयोजन संबंधित मंडल कृषी अधिकारी यांचेमार्फत करण्यात यावे.
- **पीक प्रात्यक्षिकाचा उत्पादन अहवाल :-** कृ.स. व कृ.प. यांनी सांख्यिकी पद्धतीने एका पिक प्रात्यक्षीक प्लॉटमध्ये पिक कापणी प्रयोग समक्ष घेवून शेतकऱ्यांकडून प्राप्त झालेल्या पिक उत्पादन आकडेवारीची शहानिशा करावी.व खालील प्रपत्रात अहवाल सादर करावा.

पिक प्रात्यक्षिके उत्पादन अहवाल

अ.क्र.	शेतकऱ्यांचे नाव	गाव	पिकाचे नाव	क्षेत्र	प्रति हेक्टर आलेले उत्पादन	तुलनात्मक प्लॉट वर प्रति हेक्टर आलेले उत्पादन
एकूण						

स्वाक्षरी...कृ.सं./कृ.प

- टीप- जिल्ह्यानी वरील प्रपत्रात पिक प्रात्यक्षिके उत्पादन व पिक कापणी प्रयोगातील प्रती हेक्टर आलेले उत्पादन अहवाल जि.अ.कृ.अ.यांचे स्वाक्षरीने संकलित करून सादर करावेत.
- प्रत्येक गटातून साधारणतः १० शेतकऱ्याना शेतकरी मासिक चे सभासद करून प्रात्यक्षिकातील इतर संकीर्ण खर्चामधून वर्गणी अदा करावी उर्वरित रक्कम पिक प्रात्यक्षिके अहवाल,फोटोग्राफ्स,बोर्ड ,यशोगाथा इ.साठी वापरण्यात यावा.

- **पीक प्रात्यक्षिक अंमलबजावणीबाबत सर्वसाधारण सूचना –**
- पीक प्रात्यक्षिक क्लस्टरसाठी निवड केलेल्या क्षेत्राचे मंडळ कृषि अधिकारी यांनी पायाभूत सर्वेक्षण पूर्ण करून क्लस्टरमधील उत्पादकतेच्या लक्षांकांसह प्रकल्प आराखडा तयार करावा. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी त्याची

योग्यायोग्यता विचारात घेऊन यथाशिघ्र मान्यता प्रदान करावी. निश्चित केलेले प्रात्यक्षिकांचे तालुकानिहाय उत्पादकता लक्षांक कृषि आयुक्तालयास कळविण्यात यावेत.

- पायाभूत सर्वेक्षणाबाबतची माहिती http://www.nfsm.gov.in/mis या लिंकवर तात्काळ भरून अद्ययावत करण्याची जबाबदारी मंडळ कृषि अधिकारी यांची राहील.
- ज्या शेतकरी गटाकडे प्रात्यक्षिके घेण्यात आलेली आहेत त्या शेतकरी गटाची निवड याच अभियानांतर्गत पुन्हा इतर पिकासाठी शक्यतो करू नये, जेणेकरून जास्तीत जास्त शेतक-यांना लाभ देणे सुलभ होईल.
- अनुसूचित जाती/ जमाती, महिला व अपंग लाभार्थ्यांना विहित प्रमाणानुसार लाभ देणे बंधनकारक राहील.
- पीक प्रात्यक्षिक क्षेत्रातील पिकांची पूर्वमशागत, बीजप्रक्रिया, पेरणी/ लावणी, आंतरमशागत, सिंचन व्यवस्था, विशेष तंत्रांचा वापर, पीक संरक्षण, काढणी व मळणी या सर्व कामांचे नियोजन लाभार्थी गटास तयार करून द्यावे.
- पीक प्रात्यक्षिकासाठी आवश्यक सर्व निविष्ठांविषयी शेतकऱ्यांना अवगत करावे, निविष्ठांची खरेदी उत्पादक गटाने वेळेत करणे बंधनकारक राहील. गटामार्फत खरेदी करण्यात आलेल्या तसेच लाभार्थीनिहाय वाटप केलेल्या निविष्ठांच्या नोंदी कृषि सहाय्यकाने प्रात्यक्षिक नोंदवहीमध्ये घ्याव्यात.
- प्रात्यक्षिकांतर्गत प्रती हेक्टरी आर्थिक मर्यादेपेक्षा अधिकचा खर्च झाल्यास सदर खर्च संबधित लाभार्थी गटाने करावा.
- प्राप्त निविष्ठांचा वापर नियोजित प्रात्याक्षिकासाठीच केला जाईल व गैरवापर होणार नाही याबाबत खातरजमा करावी.
- लाभार्थ्यांची यादी ग्रामपंचायत नोटीस बोर्डवर जाहीर करावी तसेच केंद्र व राज्य शासनाच्या वेबसाईटवर भरावी.
- प्रात्यक्षिक प्लॉट शेजारी पारंपारीक पध्दतीवर आधारीत तुलनात्मक प्लॉट घेण्यात यावा.
- प्रात्यक्षिके शक्यतो रस्त्यालगत तसेच, संबंधित गावातील जमिनीचा प्रकार/ सुपीकता यांचे प्रातिनिधिक असावीत. प्रात्यक्षिकाचा फलक रस्त्याच्या कडेला प्लॉटशेजारी दर्शनी भागात लावावा व त्यावर खालील माहिती नमूद करावी.

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) अंतर्गत ---------- पीक प्रात्यक्षिक		
१) समाविष्ठ गावांचे नाव:	२) सहभागी शेतकरी संख्या:	३) पीक व वाण:
४) प्रात्यक्षिकाचा प्रकार:	५) खत मात्रा:	६) जैविक खते मात्रा:
७) सुक्ष्म मुलद्रव्ये मात्रा:	८) बियाण्याचे प्रमाण व पेरणीचे अंतर:	९) पेरणीची तारीख:
१०) शेतकरी गट प्रमुख व कृषि सहाय्यकाचे नांव व भ्रमणध्वनी संपर्क क्रमांक:		
११) गतवर्षी आलेले उत्पन्न (क्विंटल प्रती हेक्टर):	**१२) चालू वर्षी आलेले उत्पन्न (क्विंटल प्रती हेक्टर):**	

- पीक प्रात्यक्षिकासाठीच्या निविष्ठा वेळेपूर्वी लाभार्थी गटास उपलब्ध होतील असे नियोजन मंडळ कृषि अधिकारी यांनी करावे.
- लाभार्थी गटाने पीकनिहाय वितरण केलेल्या व वापरलेल्या निविष्ठांच्या नोंदी नोंदवहीत ठेवाव्यात.
- अभियानांतर्गत प्रात्यक्षिकासाठी वितरीत करावयाच्या निविष्ठा संदर्भात मागणी, तपासणी व देयक अदायगी या अनुषंगाने संचालक, निविष्ठा व गुण नियंत्रण यांनी निर्गमित केलेल्या अद्ययावत मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्यवाही करण्यात यावी.
- केंद्र शासनाच्या धोरणानुसार Krishi Kisan Application च्या माध्यमातून पीक प्रात्यक्षिकाचे Geo-Tagging करणे अनिवार्य आहे. त्याप्रमाणे अभियानांतर्गत आयोजित करावयाच्या पीक प्रात्यक्षिकांचे संपूर्णतः Geo-Tagging करावे.
- कोणत्याही परिस्थितीत बियाणे विरहित पीक प्रात्यक्षिके न राबविणेबाबत केंद्र शासनाच्या सूचना आहेत.
- याबाबीसाठी आयुक्तालयाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या अद्ययावत सूचना लागू राहतील.

२. आय.पी.एम.-शेतकरी शेतीशाळा :

- अभियानांतर्गत जिल्हानिहाय आयोजित करावयाच्या सोयाबीन व करडई पिकांच्या शेती शाळाचे लक्षांक सोबतच्या परिशिष्ट क्र. ०१ मध्ये दर्शविले आहेत.
- जिल्हानिहाय दिलेल्या लक्षांकानुसार ज्या शेतकऱ्यांची पीक प्रात्यक्षीकांकरिता निवड झालेली आहे त्याच शेतकऱ्यांना/ शेतकरी गटांना प्राधान्याने प्रशिक्षीत करावे.
- **एका शेतकरी शेतीशाळेसाठी (FFS) एकूण रक्कम रु.१२५००/- मर्यादेत अनुदान अनुज्ञेय राहील. पीकनिहाय शेतीशाळेसाठी देय अनुदानाबाबत विस्तार व प्रशिक्षण-७ या कार्यासनाकडून देण्यात आलेल्या मार्गदर्शक सुचनांप्रमाणे कार्यवाही करावी.**
- शेतीशाळेसाठी येणाऱ्या खर्चाची देयके अदा करताना लाभार्थी शेतकऱ्याचा प्रवर्ग विचारात घेऊन सर्वसाधारण, अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती या प्रवर्गासाठी वितरित केलेल्या निधीनुसार अनुदान अदा करणेबाबत कार्यवाही करावी.

❖ **शेतकऱ्यांची शेतीशाळा बाबीसाठी खर्चाचे मापदंड-**

क्रॉपसॅप संलग्न शेतकरी शेतीशाळा

अ. क्र.	उपक्रम/ बाब	युनिट	मापदंड (रु)	शेरा
१	प्रशिक्षण साहित्य व इतर तांत्रिक साहित्य	प्रती शेतकरी २००/- रुपये	५०००	कृषि सहाय्यक यांना अग्रिम प्रतिपूर्ती करावी.
२	शेतीशाळेतील २५ विद्यार्थी शेतकऱ्यांसाठी चहा पान नाश्ता यासाठी प्रति विद्यार्थी २० /- प्रमाणे व इतर सोयी सुविधा खर्च पाच शेतीशाळा वर्गासाठी	रु. ५०० /- प्रती वर्ग	२५००	कृषि सहाय्यक यांना प्रतिपूर्ती करावी.
३	शेती दिन खर्च	--	२०००	कृषि सहाय्यक यांना प्रतिपूर्ती करावी.
४	विश्लेषणात्मक अहवाल तयार करणे.	--	१०००	बाबत वि.प्र.७ मार्फत निर्गमित मार्गदर्शक सूचनांचा अवलंब करावा.
५	कृषि विज्ञान केंद्र यांच्याद्वारे मुल्यमापन	--	१०००	कृषि विज्ञान केंद्र यांना प्रतिपूर्ती करावी.
६	व्याख्यात्याचे मानधनः-प्रती व्याख्याता प्रती वर्ग रु.५००/-व्याख्याता सह घ्यावयाच्या वर्गाची अधिकतम संख्या २ व्याख्याते कोण असावेत हे मंडळ कृषि अधिकारी अथवा त्याहून वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी ठरवावे.(कृषि विभागांतर्गत कर्मचारी/अधिकारी हे व्याख्याते असल्यास हि रक्कम देय राहणार नाही.)	रु. ५०० /- प्रती वर्ग	१०००	व्याख्याते यांना देयकापोटी रक्कम अदा करावी.

➢ शेतीशाळा या घटकाच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना वि.प्र.७ मार्फत निर्गमित करण्यात येणार आहेत त्याप्रमाणे अमलबजावणी करावी.

३. प्रशिक्षणे:

३.१ शेतकरी प्रशिक्षण : शेतक-यांना अद्ययावत तंत्रज्ञान अवगत करुन कौशल्यवृध्दी वाढ करणे हा प्रशिक्षणाचा हेतू आहे. प्रशिक्षणाचे जिल्हानिहाय व पीकनिहाय लक्षांक **परिशिष्ठ १** मध्ये दिले आहेत.

प्रशिक्षण हॉल भाडे , प्रशिक्षण साहित्य,फोटोग्राफ्स,चहा-नाश्ता/जेवण ,व्याख्याते मानधन ,शेतकरी वाहतूक व्यवस्था व तद अनुषंगिक बाबी यासाठी खर्च करण्यात यावा.

खरीप हंगामासाठी मे महिन्यात व रब्बी हंगामासाठी सप्टेंबर मध्ये आयोजित करावीत.

३.२ विस्तार अधिकारी/कर्मचारी/निविष्ठा विक्रते यांचे प्रशिक्षण: विस्तार अधिकाऱ्यांचे ज्ञान व कौशल्यवृध्दी करुन भविष्यात त्यांना तज्ञ प्रशिक्षक (मास्टर ट्रेनर) बनविण्यासाठी प्रशिक्षित करणे हा प्रशिक्षणाचा हेतु आहे. त्यानुसार जिल्हा स्तरावर जि.अ.कृ.अ. यांनी नियोजन व कार्यवाही करावी. सन २०२४-२५ साठी प्रशिक्षणाचा कार्यक्रम सोबत सहपत्रीत केला आहे.

क) उत्पादन वाढीसाठी निविष्ठा पुरवठा घटक :-

कृषि विभागामार्फत राबविण्यात येणा-या विविध योजनांतर्गत अनुदानावर वाटप करावयाच्या कृषि निविष्ठांसंदर्भात थेट लाभ हस्तांतरण (डी.बी.टी.) च्या अनुषंगाने संदर्भीय दि. १९ एप्रिल, २०१७ व दि. १२ सप्टेबर, २०१७ च्या शासन निर्णयान्वये दिलेल्या सविस्तर सुचनानुसार अंमलबजावणी करावी. तसेच, याबाबत कृषि संचालक (निविष्ठा व गुण नियंत्रण) यांचेकडून वेळोवेळी निर्गमित केल्या जाणा-या सुचना लागू राहतील.

मृद आरोग्य पत्रिका व कृषि विद्यापीठाच्या शिफारशीनुसार उत्पादन खर्चात बचत करून गरजेनुरूप अन्नद्रव्ये पुरवठा करण्याच्या दृष्टीने एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापन करावे. एकात्मिक अन्नद्रव्य व्यवस्थापनामध्ये जिप्सम व जैविक खते या बाबींचा समावेश होतो. सदर घटकाची अंमलबजावणी किंमतीच्या ५० टक्के किंवा प्रति हेक्टर मंजूर मापदंडानुसार जे कमी असेल ते याप्रमाणे अनुदानावर करावयाची आहे. सदर अंमलबजावणी समूह/ गट स्वरुपात करावी, जेणेकरून सदर घटकाची परिणामकारकता इतर शेतकऱ्यांना समजावून देणे सोयीचे होईल. **सदर घटकांतर्गत प्राप्त लक्षांक खरीप, रब्बी आणि उन्हाळी हंगामासाठी असून जिल्ह्यातील गळीतधान्य पिकांखालील क्षेत्र विचारात घेऊन या घटकाचे हंगामनिहाय व पीकनिहाय नियोजन करावे.**

१. <u>जिप्सम /सल्फर ९०% पावडर (FCO ग्रेड) या भूसुधारकाचा पुरवठा:</u>

- जिल्ह्याच्या सुपीकता निर्देशांकानुसार ज्या तालुक्यात सूक्ष्ममुलद्रव्यांची कमतरता आहे अशा तालुक्यातील शेतकरी गटांची निवड करून त्यांना सूक्ष्ममूलद्रव्याचे महत्त्व पटवून द्यावे.
- जिप्सम/ सल्फर ९०% पावडर (FCO ग्रेड) या भूसुधारकांच्या वापरासाठी किंमतीच्या ५० टक्के किंवा ₹ ७५०/- प्रति हेक्टर यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान अनुज्ञेय राहील. त्यासाठी लाभार्थी शेतकरी गटाने खुल्या बाजारातून त्यांच्या पसंतीने खरेदी करावी व त्यानंतर गटातील शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न राष्ट्रीयकृत बँक खात्यात अनुदान थेट जमा करण्यात यावे.

२. <u>जैविक खते पुरवठा:</u>

- कृषि विभागाच्या जैविक प्रयोगशाळांमार्फत विविध पीक गटास आवश्यक द्रवरूप जैविक खते/ जैविक खते संघ (liquid consortia) तयार करण्यात येत आहे. जैविक खत हे पिकानुसार उपलब्ध करून देणेबाबत शेतकऱ्यांना माहिती देण्यात यावी. **संबंधित गटामार्फत द्रवरूप जीवाणू संघ (liquid consortia) प्रथम पूर्ण किंमत देवून खरेदी करावीत व तद्नंतर गटातील शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न राष्ट्रीयकृत बँक खात्यात अनुदान थेट जमा करण्यात यावे. शेतकरी गटाने जैविक खतांची खरेदी प्रथम प्राधान्याने शासकीय प्रयोगशाळा, कृषि विद्यापीठे, कृषि विज्ञान केंद्रे या प्राधान्यक्रमाने करावी.**
- शेतकऱ्यांना खुल्या बाजारातून जैविक खते खरेदी करावयाची असल्यास किंमतीच्या ५० टक्के किंवा ₹ ३००/- प्रति हेक्टर यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान अनुज्ञेय राहील. त्यासाठी लाभार्थी शेतकरी गटाने खुल्या बाजारातून त्यांच्या पसंतीने खरेदी करावी व त्यानंतर याबाबत खात्री करून गटातील शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न राष्ट्रीयकृत बँक खात्यात अनुदान थेट जमा करण्यात यावे.
- संदर्भीय शा.नि.१२ सप्टेंबर,२०१७ व दि.१४/२/२०२४ च्या आयुक्तालयाच्या पत्रानुसार स्वयं उत्पादित निविष्ठा (बियाणे,सूक्ष्म मूलद्रव्ये,जैविक खते,जाविक कीटकनाशके तसेच MIL मार्फत उत्पादित केलेली रासायनिक किंवा जैविक स्वरुपाची किटकनाशके) पुरवठा आदेश थेट शासकीय पुरवठादार संस्थेसं दिला जातो. याव्यतिरिक्त इतर कीटकनाशके,सूक्ष्म सिंचन व सूक्ष्म सिंचनाची साधने या निविष्ठा/बाबींचा पुरवठा हा वस्तू स्वरुपात करण्याऐवजी सदर कृषि निविष्ठांच्या मुल्याइतकी रोख रक्कम /अनुदान लाभार्थ्याच्या बँक खात्यात रोख स्वरुपात वितरीत करण्यात यावे.(संदर्भीय शा.नि.१९ एप्रिल,२०१७ नुसार).

३. <u>पिक संरक्षण औषधे व तणनाशके पुरवठा:</u>

३.१ <u>पीक संरक्षणासाठी कीटकनाशके / कीडनाशके पुरवठा</u> -

- **या बाबीसाठी ५० टक्के मर्यादेत प्रती हेक्टर रु. ५००/- पर्यंत अनुदान अनुज्ञेय आहे. याबाबत क्रॉपसॅप योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्यवाही करावी.**
- महत्त्वाच्या किड व रोगांचे एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाच्या अनुषंगाने वेळीच पीक संरक्षण औषधांचा वापर करणेबाबत शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन करण्यात यावे. यासाठी कृ.स. व .कृ.प.यांच्या मार्फत करण्यात आलेल्या कीड व रोग सर्वेक्षण अहवालाचा वापर करण्यात यावा.
- पीक संरक्षण औषधांसाठी किंमतीच्या ५० टक्के किंवा प्रति हेक्टरी ₹ ५००/- यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान अनुज्ञेय आहे. त्यासाठी लाभार्थी शेतकरी गटाने कृषि विद्यापीठाच्या शिफारशीनुसार खुल्या बाजारातून त्यांच्या पसंतीने लेबल क्लेम असलेल्या पीक संरक्षण औषधांची खरेदी करावी. त्यानंतर गटातील शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यात थेट अनुदान जमा करण्यात यावे.
- कोणत्याही परिस्थितीत मंजूर आर्थिक/ भौतिक कार्यक्रमापेक्षा जास्त मागणी किंवा शिफारस न केलेल्या कीडनाशकांचा वापर होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- कृषी विभाग, कृषि विद्यापीठे ,शासकीय प्रयोगशाळा, कृषि विज्ञान केंद्र, MIL यांचे मार्फत जैविक किटकनाशकांचे उत्पादन केले जाते. शेतक-यांनी त्यांचेकडून खरेदी केल्यास उपरोल्लेखित शा.नि. १९ एप्रिल,२०१७ नुसार थेट लाभ हस्तंतरणाचे माध्यमातून अनुदान देण्याचा प्रश्न उदभवत नाही.

३.२ <u>तणनाशके</u>

- तणनाशकांच्या किंमतीच्या ५० टक्के किंवा ₹ ५००/- प्रति हेक्टर यापैकी जे कमी असेल त्याप्रमाणे अनुदान अनुज्ञेय राहील. त्यासाठी लाभार्थी शेतकरी गटाने खुल्या बाजारातून त्यांच्या पसंतीने लेबल क्लेम असलेल्या तणनाशकांची खरेदी करावी व त्यानंतर खात्रीअंती गटातील शेतकऱ्यांच्या आधार संलग्न राष्ट्रीयकृत बँक खात्यात अनुदान जमा करावे.
- तणनाशके ही पिकांसाठी अतिसंवेदनशील असल्याने लेबलक्लेमवर नमूद केलेल्या वापराबाबतच्या सूचनांप्रमाणे व तज्ञांच्या सल्ल्यानेच तणनाशकांचा वापर करण्याची सर्वतोपरी दक्षता घेण्यात यावी.
- कोणत्याही परिस्थितीत मंजूर आर्थिक/ भौतिक कार्यक्रमापेक्षा जास्त मागणी तसेच, शिफारस न केलेल्या तणनाशकांचा वापर होणार नाही याची दक्षता घ्यावी.

३.३ जैविक कीड नियंत्रण (एन.पी.व्ही.) पुरवठा:

- हेलीकोव्हर्पा/स्पोडोप्टेरा अळीच्या जैविक नियंत्रणासाठी ही बाब समाविष्ठ केली आहे. स्थानिक परिस्थीतीनुसार कृषि विद्यापीठाच्या शिफारशीप्रमाणे पीक संरक्षणासाठी एन.पी.व्ही. खरेदीबाबत शेतक-यांना मार्गदर्शन करावे. यासाठी किंमतीच्या ५० टक्के किंवा उच्चतम रु. ५००/ हेक्टर मर्यादेत अनुदान अनुज्ञेय राहील. अनुदान थेट लाभार्थ्यांच्या आधार संलग्न राष्ट्रीयकृत बॅक खात्यात जमा करावे.

४. पाईप्सचा पुरवठा (सिंचन सुविधा) :

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) अंतर्गत पाईप्सचा पुरवठा ही बाब MahaDBT प्रणालीद्वारे राबविण्यात येत आहे. पाण्याच्या कार्यक्षम वापरासाठी सिंचन साधनांतर्गत पंपसंच व पाईप या घटकांसाठी लाभार्थी निवडताना ज्या शेतकऱ्यांनी यापुर्वी विविध केंद्र/ राज्य पुरस्कृत योजनेत शेततळ्याचा/ विहारींचा लाभ घेतलेला आहे अशा शेतकऱ्यांची तसेच महावितरणच्या प्रतिक्षा यादीतील शेतकऱ्यांची प्राधान्याने निवड करावी.

- सिंचनासाठी **आय.एस.आय. मार्क पाईप्सची** लाभार्थ्यानी पूर्वसंमती घेऊन त्यांच्या पसंतीने खरेदी करावी. लाभधारकांकडे सिंचनासाठी स्रोत उपलब्ध असल्याची खात्री करावी. किंमतीच्या ५० टक्के किंवा पाईपच्या प्रकारानुसार खालीलप्रमाणे उच्चतम मर्यादेत अनुदान अनुज्ञेय राहील. या घटकासाठी प्रती लाभार्थी एकूण लाभाची उच्चतम मर्यादा रु. १५०००/- राहील.

अ. क्र.	पाईपचा प्रकार	उच्चतम अनुदान मर्यादा/मिटर
१	एचडीपीई पाईप्स	रु. ५०/-
२	पीव्हीसी पाइप्स	रु. ३५/-
३	एचडीपीई लॅमिनेटेड वोव्हन ले फ्लॅट ट्युब्ज पाइप्ससाठी	रु. २०/-

- MahaDBT प्रणालीबाबत आयुक्तालयाकडून निर्गत अद्ययावत मार्गदर्शक सूचना या बाबीसाठी लागू राहतील.
- उत्पादन वाढीसाठी निविष्ठा घटक अंतर्गत राबविण्यात आलेल्या बाबींची नोंद तालुका कृषि अधिकारी स्तरावर जतन करून ठेवण्यात याव्यात.

ड) फ्लेक्झी निधी घटक

१) **छोटे तेलघाणा संयंत्र :**

- **उद्देश :-** तेलघाणा उद्योगास चालना
- **पात्रता /लाभार्थी :-** शेतकरी उत्पादक कंपनी / वैयक्तीक लाभार्थी
- **अनुदान निकष :-** छोटे तेलघाणा सयंत्रासाठी कृषि यांत्रिकीकरण उप अभियान (SMAM) अंतर्गत घटक क्रमांक ३ बाबीखाली (कृषि यंत्रे औजारे खरेदीसाठी अर्थसहाय्य) नमूद केल्याप्रमाणे अ.जा./अ.ज./अल्प., अत्यल्प व महिला शेतकऱ्यांसाठी किमतीच्या ६० टक्के किंवा रु. १.८० लाख यापैकी जे कमी असेल ते व इतर शेतकऱ्यांना किमतीच्या ५० टक्के किंवा रु. १.५० लाख यापैकी जे कमी असेल ते अनुदान अनुज्ञेय आहे.
- **अनुदान विनियोग कार्यपद्धती :-**

- उत्पादित मालाच्या मूल्य वृद्धीसाठी छोटे तेलघाणे संयंत्र या बाबीचा अंतर्भाव करण्यात आला आहे.
- सदर घटकासाठी MahaDBT पोर्टलद्वारे अर्ज करण्याबाबत जिल्हा व तालुकास्तरावर प्रचार/ प्रसिद्धी करण्यात यावी.
- MahaDBT पोर्टलद्वारे निवडलेल्या लाभार्थ्याने छोटे तेलघाणे संयंत्र खरेदी केल्यानंतर व त्याची मोका तपासणी झाल्या नंतरच अनुदानाची देय रक्कम त्याच्या थेट आधार संलग्न राष्ट्रीयकृत बँक खात्यात जमा करावी.
- केंद्र शासनाच्या सूचनेनुसार CIPHET, लुधियाना व यासारख्या इतर केंद्रीय संस्थेने तपासणी केलेल्या Mini Oil Mill / Oil Expeller ची उत्पादकनिहाय तेलघाणा मॉडेलला सदरील अनुदान अनुज्ञेय राहील.

२) **डीझेल / विद्युत चलित पंपसंच :**

- **उद्देश :-** संरक्षित सिंचनासाठी पाणीसाठा उचलण्याकरीता अनुदानावर डीझेल / विद्युत चलित पंपसंच ही बाब अंतर्भूत केली आहे.
- **पात्रता /लाभार्थी :-** सदर घटकाचा लाभ सिंचन सुविधा असलेल्या लाभार्थ्यांना प्राधान्याने द्यावा.
- **अनुदान निकष** :- पंपसंच या घटकाचे अनुदान अदायगीसाठी अनुदानाची परिगणना कृषि यांत्रिकीकरण उप अभियानाच्या [SMAM] मार्गदर्शक सूचनांनुसार करावी.

❖ **अनुदान विनियोग कार्यपद्धती :-**

➢ सिंचन साधने व सुविधा अंतर्गत पंपसंच या घटकांसाठी MahaDBT पोर्टलद्वारे अर्ज करण्याबाबत जिल्हा व तालुकास्तरावर प्रचार/ प्रसिद्धी करण्यात यावी.

➢ अर्जदारांची नोदणी व आधार प्रमाणीकरण - सर्व इच्छुक शेतकऱ्यांना MahaDBT पोर्टलच्या संकेत स्थळावर जाऊन स्वतःची नोंदणी करावी लागेल तसेच आपल्या आधार क्रमांकाचे प्रमाणीकरण करावे लागेल. आधार प्रमाणीकरण करणे बंधनकारक आहे तथापि, हि प्रक्रिया शेतकऱ्यांना एकदाच करावी लागणार आहे.

➢ कृषि विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध योजनांतर्गत अनेक बाबींकरिता अर्थसहाय्य करण्यात येते या प्रणालीद्वारे शेतकऱ्यांना एका अर्जाद्वारे सर्व घटकांसाठी अर्ज करण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आली आहे.

➢ पाण्याच्या कार्यक्षम वापरासाठी सिंचन साधनांतर्गत पंपसंच या घटकांसाठी लाभार्थी निवडताना ज्या शेतकऱ्यांनी यापुर्वी विविध केंद्र/ राज्य पुरस्कृत योजनेत शेततळ्याचा/ विहारींचा लाभ घेतलेला आहे अशा शेतकऱ्यांची तसेच महावितरणच्या प्रतिक्षा यादीतील शेतकऱ्यांची प्राधान्याने निवड करावी.

➢ आय.एस.आय. मार्क असलेल्या डीझेल/विद्युत पंपसंचाची लाभार्थ्यांनी पूर्वसंमतीने त्यांच्या पसंतीनुसार खरेदी करावी.

३) <u>**मनुष्यचलित टोकन यंत्र / मनुष्यचलित सायकलवर चालणारे सिड ड्रील :**</u>

❖ **उद्देश :-** गळीतधान्य पिकांच्या पेरणीत सुलभता आणण्यासाठी व बियाण्याची बचत करण्याच्या हेतूने मनुष्यचलित टोकन यंत्र व मनुष्यचलित सायकलवर चालणारे सिड ड्रील यांचा अभियानांतर्गत समावेश करण्यात आला आहे.

❖ **पात्रता /लाभार्थी :-** वैयक्तिक शेतकरी किंवा गट हे याबाबीच्या अनुदानासाठी पात्र राहतील.

❖ **अनुदान निकष व कार्यपद्धती :-** या बाबीची अंमलबजावणी कृषि यांत्रिकीकरण उप अभियानाच्या [SMAM] मार्गदर्शक सूचनांनुसार करावी. यासाठी उपरोल्लेखित केल्याप्रमाणे **MahaDBT प्रणालीवर याबाबीची अंमलबजावणी करावी.**

४) <u>**गोदाम बांधकाम**</u> **:**

❖ **उद्देश :-** सुरक्षित साठवणूक

❖ **पात्रता /लाभार्थी** :- शेतकरी उत्पादक संघ/कंपनी **FPO/FPC**

❖ **अनुदान विनियोग कार्यपद्धती :-**

गळीतधान्य उत्पादनाच्या सुरक्षित साठवणुकीसाठी व मुल्य वृद्धीसाठी गोदाम सुविधा आवश्यक आहे. ज्या ठिकाणी गळीतधान्य पिके घेतली जातात तथापी गोदामाची व्यवस्था नाही अशा ठिकाणी गोदाम बांधकामासाठी लक्षांक देण्यात यावा. अभियानांतर्गत २५० मे.टन क्षमतेचे गोदाम बांधकाम करण्यासाठी प्रत्यक्ष खर्चाच्या ५० टक्के किंवा ₹ १२.५० लाख यापैकी जे कमी असेल त्याप्रमाणे अनुदान अनुज्ञेय राहील. सदर बाब बँक कर्जाशी निगडीत असून इच्छुक अर्जदाराने (शेतकरी उत्पादक संघ/कंपनी FPO/FPC) केंद्र शासनाच्या ग्रामीण भंडारण योजना/ नाबार्डच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार बँकेकडे प्रकल्प सादर करावा. बँकेने कर्ज मंजूर केल्यानंतर संबंधित अर्जदार कंपनी सदर बाबीच्या लाभास पात्र राहील. तालुका कृषि अधिकारी यांनी अशा अर्जदारांचे अर्ज पूर्वसंमतीकरिता जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांच्याकडे सादर करावेत. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी पूर्वसंमती दिल्यानंतर संबंधित लाभार्थ्यास बांधकाम सुरु करण्याबाबत कार्यारंभ आदेश द्यावेत. बांधकाम पूर्ण झाल्यानंतर बँक प्रतिनिधी, तालुका कृषि अधिकारी व मंडळ कृषि अधिकारी यांच्या संयुक्त मोका तपासणी अहवालाच्या आधारे लाभार्थ्यास अनुज्ञेय होणारे अनुदान त्याच्या राष्ट्रीयकृत बँक कर्ज खात्यावर वर्ग करावे. दिलेल्या लक्षांकानुसार आर्थिक वर्षात गोदाम बांधकाम पूर्ण होण्याचे दृष्टीने वेळापत्रकानुसार अंमलबजावणी करावी.

- <u>**गोदाम बांधकामाबाबत करावयाची कार्यवाही :**</u>

i. लाभार्थी निवडीसाठी वर्तमानपत्रात व्यापक प्रसिद्धी देवून अर्ज मागवावेत.

ii. तालुका कृषि अधिकारी यांनी इच्छूक लाभार्थ्यांचे अर्ज म.रा. वखार महामंडळाच्या प्राधिकृत अधिकारी अथवा सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या मान्यता प्राप्त डिझाइन्स, स्पेसिफिकेशन्स व खर्चाच्या अंदाजपत्रकासह जि.अ.कृ.अ. यांना सादर करावेत.

iii. लाभार्थी निवड जुलै महिनाखेर पूर्ण करावी. लक्षांकाच्या तुलनेत जास्त अर्ज आल्यास सोडत पद्धतीने निवड करावी.

iv. सार्वजनिक बांधकाम विभाग व वखार महामंडळाच्या तांत्रिक निकषाप्रमाणे लाभार्थ्याने जागेची निवड करावी व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी गोदाम बांधकामापुर्वी जागेस भेट देऊन खात्री करावी व फोटोग्राप्स घ्यावेत.

v. शासनाच्या सर्व योजनामधून या बाबीसाठी एकाच योजनेचा एकदाच लाभ घेता येईल. **लाभाची द्विरुक्ती होणार नाही** याची जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी खात्री करावी. **एका बाबीवर दोन योजनेतून अनुदान घेता येणार नाही तसे आढळल्यास सदर बाब गंभीर समजून देणारा व घेणारा यांचेवर कडक कार्यवाही करण्यात येईल**.

vi. सार्वजनिक बांधकाम विभाग व वखार महामंडळाच्या तांत्रिक निकषाप्रमाणे डिझाईन, स्पेसिफिकेशन, खर्चाचे अंदाज पत्रकाप्रमाणे बांधकाम आर्थिक वर्षात पूर्ण करणे बंधनकारक राहील. अपूर्ण बांधकामास पुढील आर्थिक वर्षात अनुदान अनुज्ञेय राहणार नाही.

vii. अपूर्ण बांधकाम, मंजूर डिझाईन, स्पेसिफिकेशन मध्ये बदल करून बांधकाम केल्यास अनुदान अनुज्ञेय राहणार नाही.

viii. गोदामाचा वापर शेतकऱ्यांनी उत्पादीत केलेला कृषिमाल साठवणुकीसाठी शेतकऱ्यांना योग्य व माफक दरात करावा. याबाबत रु.१००/- च्या स्टॅम्प पेपरवर नोटराईज्ड हमीपत्र घ्यावे, गोदाम वापरामध्ये गैरवापर आढळल्यास अनुदानाची रक्कम व्याजासहीत वसुल केली जाईल, याचा स्पष्ट उल्लेख करावा.

ix. जि.अ.कृ.अ. यांनी गोदाम बांधकामास भेटी देऊन कामाची प्रत्यक्ष पाहणी करावी व फोटो घ्यावेत.

x. बांधकाम पुर्ण झाल्यानंतर पुर्तता अहवाल (*Completion Report*) व फोटो घ्यावेत.

xi. गोदामाच्या उद्देशाप्रमाणे त्याचा वापर अन्नधान्य सुरक्षित साठवणुकीसाठी करणे बंधनकारक राहील.

xii. अन्नधान्यांचे साठवणुक सुविधेअभावी नुकसान होऊ नये म्हणुन संबंधितांना कृषि विज्ञान केंद्रामार्फत प्रशिक्षण द्यावे.

xiii. गोदाम भाडे तत्त्वावर द्यावयाचे झाल्यास शेतकरी उत्पादक कंपनीने ता.कृ.अ.यांचे सल्ल्याने कार्यपध्दती ठरवावी.

xiv. अन्नधान्य साठवणुकीबाबतचा त्रैमासीक अहवाल, तालुका कृषि अधिकारी यांचेकडे सादर करावा.

xv. साठवलेल्या मालाची विक्री करण्यासाठी आत्मा/ पणन विभागाचे मार्गदर्शन घ्यावे.

xvi. गोदामासाठी अग्निशमन व्यवस्था आसावी व दर्शनी भिंतीवर खालीलप्रमाणे बोर्ड असावा.

महाराष्ट्र शासन

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) वर्ष सन २०२४-२५

शेतकरी उत्पादक कंपनीचे नाव:- .... बांधकाम पुर्ण झाल्याचा दिनांक: ....

एकुण खर्च : रु. ..../- अनुदानाची रक्कम: रु. ..../-

xvii. गोदाम बांधकाम पुर्ण झाल्यानंतर सनदी अभियंता (*Chartard Engineer)* यांनी प्रमाणित केल्यानुसार उपविभागीय कृषी अधिकारी , तालुका कृषि अधिकारी, मंडळ कृषि अधिकारी व बँकेच्या अधिकाऱ्यांनी संयुक्त मोका तपासणी करावी आणि तद्नंतर जि.अ.कृ.अ. यांनी अनुदानाची रक्कम लाभधारकाचे गोदामासाठी घेतलेल्या कर्ज खात्यावर / कंपनीच्या बँक खात्यावर जमा करावी.

xviii. अग्रिमाचा लाभ घेऊन देखील विहित कालावधीत बांधकाम पूर्ण न केल्यास अग्रीमाची रक्कम व्याजासह शासनास परत (जमा) करावी लागेल याबाबत संबंधीत लाभार्थ्यास पूर्वकल्पना द्यावी.

xix. गोदामाचे बांधकामापूर्वी व बांधकामानंतर Geo tagging करणे बंधनकारक राहील.

xx. सन २०२४-२५ मध्ये गोदाम बांधकाम बाब राबविताना खालील कालावधीचा अवलंब करावा.

अ.क्र.	तपशील	कालावधी
१	स्थानिक वृत्त पत्रांमध्ये जाहिरात देणे	जून अखेर
२	अर्ज स्वीकारणे	जुलै अखेर
३	ताकृअ यांचेकडून SDAO चे शिफारशीने अर्ज DSAO यांना सादर करणे	१५ ऑगस्ट पर्यंत
४	लक्षांकाच्या तुलनेत जास्त अर्ज आल्यास स्थानिक सोडत काढणे	१५ ते २० ऑगस्ट
५	लाभार्थी निवड	२० ते २५ ऑगस्ट
६	पूर्वसंमती देणे	२५ ते ३० ऑगस्ट
७	स्थळ पाहणी (बांधकामापूर्वी)	सप्टेंबर २ रा व ३ रा आठवडा
८	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी गोदाम बांधकामापूर्वी जागा पाहणी करणे	सप्टेंबर अखेर
९	गोदाम बांधकाम गुणवत्ता तपासणी (कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग)	डिसेंबर,जानेवारी

अ.क्र.	तपशील	कालावधी
१०	मोका तपासणी संयुक्त अहवाल (बँक प्रतिनिधी/मं.कृ.अ./ता. कृ. अ.)	जानेवारी,फेब्रुवारी
११	बांधकाम पूर्तता अहवाल (सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून)	फेब्रुवारी
१२	जिओ टॅगिंग /फोटोग्राफ	फेब्रुवारी
१३	निधी वितरण	फेब्रुवारी-मार्च

५) पिक प्रात्यक्षिकाअंतर्गत मृद नमुना परीक्षण :

केंद्र शासनाच्या धोरणानुसार पिक प्रात्यक्षीकांतर्गत मृद नमुना परीक्षण करणे अनिवार्य आहे. यासाठी याबाबी अंतर्गत रु. ११०/ हे. याप्रमाणे प्रात्यक्षिकांसाठी तरतूद करण्यात आली असून उर्वरीत आवश्यक तरतूद संबधित पिकांच्या निविष्ठा पॅकेजमध्ये करण्यात यावी.

इ) अभियान व्यवस्थापन व संकीर्ण खर्च: (केंद्र ६० टक्के : राज्य ४० टक्के)

१) विभाग स्तरीय कार्यशाळा :- कृषी विद्यापीठांकडून विकसित अद्ययावत तंत्रज्ञान प्रसारित करण्याच्या दृष्टीने विभाग स्तरावर दोन दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजण करण्यात यावे.

२) राज्यस्तरीय व जिल्हा स्तरीय तांत्रिक सहाय्यक गट (Technical Support Group) :

अभियानांतर्गत केवळ अभियान क्र. १ साठी कंत्राटी पध्दतीने **पूर्णत: हंगामी स्वरुपात** तांत्रीक सहाय्यकांच्या गटाची आयुक्तालय व जिल्हा स्तरावर नियुक्ती करावी. सन २०२४-२५ मध्ये जिल्हास्तरावर २ तंत्र सहाय्यक तर राज्य स्तरावर ०४ तंत्र सहाय्यकाची नियुक्ती करावयाची आहे. सदर पदांसाठी आवश्यक शैक्षणीक अर्हता, अनुभव, कालावधी, मासीक मानधन याबाबतचा तपशील खालील तक्त्यात दर्शविला आहे, त्यानुसार कार्यवाही करणे बंधनकारक राहील.

तांत्रिक सहाय्यता गट तपशील :

अ.क्र.	पद / कालावधी	आवश्यक पात्रता /अटी	मासीक मानधन (रु.)	संख्या
१	तंत्र सहाय्यक	कृषि विषयातील पदव्युत्तर पदवी व क्षेत्रिय स्तरावरील पिक व्यवस्थापन क्षेत्रातील प्राविण्य तसेच संगणकीय ज्ञान आवश्यक, संशोधन व विस्तार विषयातील अनुभवास प्राधान्य	एकत्रित मानधन ₹ ४००००/- + पूरक भत्ता ₹ २५००/- + दैनिक भत्ता ₹ १५० प्रमाणे (फक्त १० दिवसासाठी)	४
२	तंत्र सहाय्यक	कृषी विषयातील पदवी व क्षेत्रीय पिक व्यवस्थापन क्षेत्रातील प्राविण्य तसेच संगणकीय ज्ञान आवश्यक, कृषी विषयातील पदवीधर उपलब्ध न झाल्यास शास्त्रातील पदवीधारकांचा विचार करावा. संशोधन व विस्तार विषयातील अनुभव असणाऱ्यास प्राधान्य.	एकत्रित मानधन ₹ ३००००/- + पूरक भत्ता ₹ १५००/- + दैनिक भत्ता ₹ १५० प्रमाणे (फक्त १० दिवसासाठी)	३८

तांत्रिक सहाय्यता गटाअंतर्गत नियुक्त कंत्राटी कर्मचारी ज्या प्रवर्गातील आहे त्यानुसार त्यांचे मानधन सर्वसाधारण, अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती या प्रवर्गासाठी वितरित केलेल्या निधीमधून अदा करावे.

केंद्र शासनाच्या सूचनानुसार कंत्राटी पदांच्या मानधनावरील विहित वस्तू व सेवा कर (GST) व इतर शुल्काच्या अदायगी संकीर्ण तरतुदीतून करणेबाबत आयुक्तालयाच्या पत्र क्र.४०८९०, दि.०५ डिसेंबर, २०२२ नुसार पुढील कार्यवाही करावी.

जिल्हास्तरावर कंत्राटी पध्दतीने तंत्र सहाय्यकांच्या नियुक्तीच्या दृष्टीने आयुक्तालयाच्या पुढील सूचनापर्यंत विभागीय कृषि सहसंचालक स्तरावर विभागातील संबंधीत जिल्ह्यांसाठी आवश्यक संख्येनुरुप **खुल्या निविदा पध्दतीने नोंदणीकृत सेवा पुरवठादारांमार्फत** पात्र उमेदवारांची निवड करुन त्यांना जिल्ह्याच्या मुख्यालयी तात्काळ वर्ग करण्याची कार्यवाही करावी.

राज्य स्तरावरील **चार** पदांसाठी कंत्राटी तांत्रीक सहाय्यकांच्या नियुक्तीची प्रक्रीया विभागीय कृषि सहसंचालक, पुणे यांनी त्यांचेकडील प्रक्रीयेसोबतच राबवावी व त्यांच्या सेवा आयुक्तालयाकडे तात्काळ वर्ग कराव्यात. त्यांच्या मानधनाची अदायगी जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी, पुणे यांचे मार्फत केली जाईल. सदर प्रक्रीया पुर्णत: पारदर्शक पध्दतीने व संबंधीत सर्व कायद्यांचे अधिन राहून काटेकोरपणे करण्याची संबंधीत विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी दक्षता घ्यावी.

अभियान क्र.-३ (वृक्षजन्य तेलबिया) व विशेष अभियान (TRFA) बाबत संबंधीत जिल्ह्यांसाठी कंत्राटी तांत्रीक सहाय्यकांची नियुक्ती करु नये.

जिल्हास्तरीय चमूमध्ये २ तंत्र सहाय्यकांच्या सेवा घ्यावयाच्या असून त्यांच्या जबाबदाऱ्या खालीलप्रमाणे राहतील.

- **तंत्र सहाय्यक १**
  1. मासिक प्रगती अहवाल सादर करणे. PFMS प्रणालीवर निधी व खर्चाचे सनियंत्रण करणे.
  2. MIS Online भरणे.
  3. लाभधारकांची माहीती Online भरणे.
  4. घटकनिहाय लाभार्थी याद्यांचे Excel sheet मध्ये संकलन करून सादर करणे.
  5. जिल्हास्तरावरुन तालुकानिहाय व प्रकल्पनिहाय कार्यक्रमाचे सनियंत्रण करणे.
  6. इतर
- **तंत्र सहाय्यक २**
  1. प्रात्यक्षिकातील तसेच इतर घटकातील प्लॉटची उत्पादनाची आकडेवारी संकलन करणे.
  2. बियाणे वितरण व बिजोत्पादन घटकाचे उपविभागीय कृषि अधिकारी यांनी सादर केलेल्या अहवालांचे संकलन व विश्लेषण करणे.
  3. कृषि औजारे घटकाचा MahaDBT प्रणालीवरील कार्यवाहीचा प्रगती अहवाल सादर करणे.
  4. अभियानाच्या यशोगाथा सादर करणे.
  5. शेतकरी प्रशिक्षणाचे सनियंत्रण करणे.
  6. क्षेत्रीय स्तरावरील संर्वगनिहाय तपासणीचा अहवाल तयार करणे.
  7. इतर

तांत्रिक सहाय्यता गटाअंतर्गत नियुक्त जिल्हास्तर तंत्र सहाय्यक यांनी दररोज केलेल्या कामाचे कार्यविवरण नोंदवही ठेवणे व दैनंदिनी सादर करणे आवश्यक आहे. त्याचबरोबर सेवानिवृत्त अधिकारी/ कर्मचारी यांची कंत्राटी पदाकरिता नियुक्ती करताना त्यांचे वय, कामकाज करण्याची शारीरिक क्षमता इ. गोष्टींची पडताळणी करणे आवश्यक आहे. याबाबत योग्य ते सनियंत्रण करण्याची जबाबदारी जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांची राहील.

<u>३) संकीर्ण खर्च :</u>

अभियानांतर्गत संकीर्ण खर्चासाठीच्या जिल्हानिहाय तरतुदी या सोबतच्या विवरणपत्रात दिल्या आहेत. त्यातून शेतकरी यशोगाथा तयार करणे, पीक कापणी प्रयोग, फलक व इतर अनुषंगीक खर्च तसेच, तांत्रिक सहाय्यता गटाअंतर्गत कार्यरत मनुष्यबळाच्या मानधनावरील वस्तू व सेवा कर (GST) व इतर शुल्काच्या अदायगी करावी.

<u>४) डिजीटल पीक सर्वेक्षणासाठी प्रोत्साहन :</u>

याअंतर्गत पिक प्रात्यक्षिकांचे पेरणी पासून काढणी पर्यंत विविध स्तरावर सर्वेक्षण करणे डिजीटल स्वरूपात अपेक्षित आहे. यासाठी रु. ३०/हेक्टर याप्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे.

ब) अभियान क्र. ३ : वृक्षजन्य तेलबिया अभियान

या अभियानात करंज, कोकम व महुआ या प्रमुख वृक्षजन्य तेलबिया पिकांचे क्षेत्र व उत्पादकता वृध्दीचा उद्देश आहे. अभियानात क्षेत्र विस्तार, लागवडी नंतर देखभाल, शेतकरी प्रशिक्षण, विस्तार अधिकारी/ कर्मचारी यांचे प्रशिक्षण, फ्लेक्झी फंड व संकीर्ण खर्च या घटकांचा समावेश आहे. जिल्हा व घटकनिहाय कार्यक्रम सोबतच्या विवरणपत्र क्र.२ मध्ये दर्शविला आहे.

अभियानात समाविष्ठ पिके व जिल्हे :

अ.क्र	पिक	निवडलेले जिल्हे	जिल्ह्यांचे नाव
१	करंज	५	ठाणे, पालघर, रायगड, रत्नागिरी, नंदुरबार
२	कोकम	३	रायगड, रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग
३	महुआ	५	ठाणे, पालघर, रायगड, रत्नागिरी, नंदुरबार
एकुण		---	----

लाभार्थीची निवड: याबाबत निकष अभियान क्र. १ प्रमाणेच राहतील.

समाविष्ठ बाबी :

१) <u>क्षेत्र विस्तार (नवीन लागवड व लागवडी नंतर देखभाल) :</u>

करंज, कोकम, महुआ या वृक्षजन्य तेलबियाची लागवड व नंतर देखभालीसाठी पुढील प्रमाणे अनुदान अनुज्ञेय राहील.

अ. क्र.	रोपाचे नाव	प्रति हेक्टर रोप संख्या	लागवड खर्च अनुदान (रु /हे.)	दुस-या वर्षापासून देखभाल कालावधी (वर्ष)	देखभाल अनुदान प्रति वर्ष मर्यादा (रु /हेक्टर)
१	करंज	५००	२०,०००/-	४	२,०००/-
२	कोकम	२५०	१५,०००/-	६	२,०००/-
३	महुआ	२००	१५,०००/-	८	२,०००/-

<u>रोपांची उपलब्धता</u>: करंज, कोकम व महुआ यांची रोपे कृषि विद्यापीठे, समाजिक वनीकरण यांच्याकडुन त्यांच्या निर्धारीत दराने खरेदी करुन शेतक-यांना लागवडीसाठी उपलब्ध करुन देण्यात यावी.

२) <u>शेतकरी प्रशिक्षण</u> : अभियान क्र. १ प्रमाणे कार्यवाही करावी.

३) <u>विस्तार अधिकारी/ कर्मचारी यांचे प्रशिक्षण</u>:

जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी त्यांचे जिल्हयासाठी दिलेल्या लक्षांकानुसार प्रशिक्षणार्थीची निवड करुन तेलबिया वृक्षांची लागवड करण्यापुर्वी प्रशिक्षण आयोजित करावयाचे आहे. प्रशिक्षणार्थीची संख्या, स्थळ निश्चिती, आर्थीक मर्यादा, अनुदान अदायगी इ. बाबतच्या सुचना अभियान क्र.०१ प्रमाणेच राहतील.

४) <u>फ्लेक्झी फंड</u> : या घटकांतर्गत डिझेल/विद्युत चलित पंपसंच ही बाब समाविष्ठ असून यासाठी अभियान क्र.१ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना लागू राहतील.

५) <u>संकीर्ण खर्च</u> : शेतकरी यशोगाथा तयार करणे व इतर अनुषंगीक खर्चासाठी संकीर्णखाली तरतुद करण्यात आलेली आहे.

क) <u>विशेष अभियान (TRFA)- भातपड क्षेत्रामध्ये गळीतधान्य उत्पादन कार्यक्रम</u>

सन २०२४-२५ मध्ये TRFA (गळीतधान्य) कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने जिल्हानिहाय/बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम सोबतच्या विवरणपत्र क्र. ०३ मध्ये सहपत्रीत केला आहे.

समाविष्ठ पिके व निवडण्यांत आलेले जिल्हे :

भातपड क्षेत्र असणारे खालील जिल्हे क्षेत्र विस्ताराचे दृष्टीने या अभियानाअंतर्गत निवडलेले आहेत.

क्र.	पिक	जिल्हे	जिल्ह्यांचे नाव
१	TRFA (गळीतधान्य)	०६	ठाणे, रत्नागिरी, सिंधुदुर्ग, भंडारा, गोंदिया व गडचिरोली

TRFA कार्यक्रम अंमलबजावणीच्या दृष्टीने आपणास पुढीलप्रमाणे सूचित करण्यात येत आहे,

१) <u>पिक प्रात्यक्षिके :</u>

केंद्र शासनाच्या सूचनानुसार पिक प्रात्यक्षिकांसाठी १० वर्षाआतील (सन २०१३ व तद्नंतर) अधिसूचित वाणाच्या प्रमाणित बियाण्याचाच वापर करणे अनिवार्य राहील. याबाबीसाठी अभियान क्र.१ गळीतधान्यच्या मार्गदर्शक सूचना लागू राहतील.

पिक प्रात्यक्षिके याबाबीसाठी लाभार्थी निवड महाडीबीटी प्रणालीद्वारे ऑनलाईन पद्धतीने करावयाची असून याबाबतच्या आयुक्तालयाने दिलेल्या अद्ययावत सूचनांचा आधार घ्यावा.

याबाबत प्रात्याक्षिके भेटीचा तपशील व पिक प्रात्यक्षिकांतील तालुकानिहाय उत्पादकता अहवाल (विहित प्रपत्रात) याबाबतचे अभिलेख आपले स्तरावर जतन करून संकलित अहवाल (विहित प्रपत्रात) आयुक्तालयास सादर करावेत. केंद्र शासनाच्या धोरणानुसार केंद्र शासनाच्या Krishi Kisan Application च्या माध्यमातून पिक प्रात्यक्षिके व बियाणे मिनिकीट कार्यक्रमाचे Geo-Tagging करणे अनिवार्य आहे. त्याप्रमाणे अभियानांतर्गत आयोजित करावयाच्या पिक प्रात्यक्षिकांचे संपूर्णत: Geo-Tagging करावे.पिक प्रात्यक्षिकांचे नियोजन करताना काही अपरिहार्य कारणास्तव मंजूर पिकाचे पिक प्रात्यक्षिके राबविण्यास अडचणी असल्यास त्यानुसार संबधित विभागीय कृषि सहसंचालक कार्यालयाकडून पिक बदल मंजूर करून घ्यावेत.

२) **<u>प्रमाणित बियाणे वितरण :</u>** याअंतर्गत तेलबिया पिकांच्या बियाणे किमतीच्या ५० टक्के मर्यादेत रु.४०००/क्वि. प्रमाणे अनुदान अनुज्ञेय आहे. याबाबीसाठी अभियान क्र.१ गळीतधान्य पिकाच्या मार्गदर्शक सूचना लागू राहतील.

३) <u>एकात्मिक अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन (सूक्ष्म मूलद्रव्ये , जिप्सम, जैविक खते, नॅनो खते व जैविक कीटकनाशके) :</u>

कृषि विभागामार्फत राबविण्यात येणा-या विविध योजनांतर्गत अनुदानावर वाटप करावयाच्या कृषि निविष्ठांसंदर्भात थेट लाभ हस्तांतरण (डी.बी.टी.) च्या अनुषंगाने दि.१९/४/२०१७ व दि.१२/९/२०१७ च्या शासन निर्णयान्वये दिलेल्या सविस्तर सुचनानुसार अभियान क्र.०१ मध्ये नमूद मार्गदर्शक सूचनानुसार पुढील कार्यवाही करावी.

४) **<u>सिंचन साधने : पाईप्सचा पुरवठा</u>**

यासाठी अभियान क्र.०१ मध्ये नमूद मार्गदर्शक सूचना लागू राहतील.

५) प्रशिक्षणे (शेतकरी प्रशिक्षण व अधिकारी प्रशिक्षण) :

अद्यावत तंत्रज्ञानाविषयी अवगत करुन कौशल्य वृध्दीत वाढ करणे हा प्रशिक्षणाचा हेतू आहे. याबाबत सविस्तर कार्यपद्धती अभियान क्र.०१ मध्ये मार्गदर्शक सूचनात असून ती आहे तशी लागू राहील. अधिकारी प्रशिक्षण सर्वसाधारणपणे जिल्हातील जास्त क्षेत्र असणाऱ्या उपविभागात आयोजित करावेत.

<u>संपूर्ण अभियानाचे सनियंत्रण:</u>

शासनाने संदर्भीय दि. २८ एप्रिल, २०१७ च्या शासन निर्णयाद्वारे निर्देशित केलेप्रमाणे लाभार्थ्यांच्या यादीनुसार सर्व लाभार्थी शेतकऱ्यांच्या शेतावर हाती घेण्यात आलेल्या कार्यक्रमाची प्रत्यक्ष तपासणी संबंधित गावातील कृषी सहाय्यकांनी करायची असून आपला अहवाल तालुका कृषी अधिकाऱ्यामार्फत जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकाऱ्याकडे सादर करावयाचा आहे. विविध स्तरावर खर्चाच्या तपासणीची टक्केवारी खालीलप्रमाणे राहिल.

अ.क्र.	संनियंत्रण स्तर	तपासणी टक्केवारी
१	विभागीय कृषि सह संचालक	०.५०
२	जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी	१.००
३	उप विभागीय कृषि अधिकारी	५.००
४	तालुका कृषि अधिकारी	२५.०
५	मंडळ कृषि अधिकारी	५०.०
६	कृषि पर्यवेक्षक	१००.००

प्रत्येक महिन्यात विभागीय कृषि सहसंचालक यांनी किमान एका क्लस्टरला भेट दयावी, जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी ३ क्लस्टरला भेट दयावी. कृषि उपसंचालक यांनी त्यांचे कार्यक्षेत्रातील ५० टक्के क्लस्टरला भेटी दयाव्यात. भेट देणाऱ्या अधिकाऱ्यांनी निविष्ठा पुरवठा व इतर कार्यक्रमांचा आढावा घ्यावा. भेट नोंदवहीमध्ये तशी नोंद करावी व शेऱ्यामध्ये सूचना लिहाव्यात.

जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांनी नियमीतपणे अभियानाचा आढावा घ्यावा व जिल्हयाचा मासिक प्रगती अहवाल ईमेल व्दारे व टपालाद्वारे विभागीय कृषि सह संचालक व आयुक्तालयास nmoopdda@gmail.com वर पुढील महिन्याच्या ५ तारखेपर्यंत सोबत दिलेल्या प्रपत्रामध्ये सादर करावा.

<u>अभियानाचे सनियंत्रण व मूल्यमापन :-</u>

- राष्ट्रीय अन्न सुरक्षा अभियान (गळीतधान्य व तेलताड) कार्यक्रमामध्ये निवडलेल्या लाभार्थ्यांची प्रवर्गनिहाय माहिती केंद्र शासनाच्या nfsm.gov.in/nfmis/NM__Login.aspx_ या वेबसाईटवर तसेच कृषी विभागाच्या MIS मध्ये ऑनलाईन वेळेत भरण्याची जबाबदारी तंत्र सहाय्यक यांची राहील.
- अभियानाच्या मासिक प्रगतीचा अहवाल आयुक्तालयाने विहित केलेल्या प्रपत्रात प्रवर्गनिहाय दर महिन्याच्या ५ तारखेपर्यंत सादर करावा.
- शासनाने निर्देशित केल्याप्रमाणे घटकनिहाय, प्रवर्गनिहाय लाभार्थी यादी संकेत स्थळावरती भरणे बंधनकारक असल्यामुळे अपूर्ण माहिती असल्यास पुढील निधीचे वितरण केले जाणार नाही याची नोंद घेण्यात यावी.
- राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियानांतर्गत गावनिहाय वाटप केलेल्या निविष्ठा, प्रात्यक्षिके व इतर दिलेले लाभ याबाबतची माहिती लाभार्थ्यांच्या यादीसह ग्रामपंचायतीकडे पाठवून सदरील माहिती ग्रामसभेत जाहीर करावी.

- अभियानांतर्गत राबविलेल्या सर्व घटकांमुळे प्रकल्प क्षेत्रातील पिकांच्या उत्पादकतेवर दिसून आलेल्या परिणामांचे मूल्यमापन करून त्याबाबतचा अहवाल उपविभागीय कृषी अधिकारी यांनी हंगामाच्या अखेरीस सादर करावा.
- अभियानांतर्गत शेतकऱ्यांनी/गटांनी उत्कृष्टपणे राबविलेल्या कार्यक्रमाच्या यशोगाथा छापील / डिजिटल स्वरुपात तयार करून आयुक्तालयास सादर कराव्यात. यासाठी अभियानातील प्रशिक्षण व संकीर्ण बाबीखालील तसेच कृषी विभागाने इतर योजनांमध्ये उपलब्ध करून दिलेल्या निधीचा वापर करावा.

अभियान अंमलबजावणी प्रगती व निधी मुक्ततेच्या दृष्टीने उपयोगीता प्रमाणपत्रे केंद्र शासनास प्रत्येक तिमाही नंतर सादर करावी लागतात. त्यासाठी जि.अ.कृ.अ.यांनी अभियान अंमलबजावणी प्रगतीबाबत जून, सप्टेंबर, डिसेंबर व मार्च तिमाहीची उपयोगीता प्रमाणपत्र पुढील महिन्याच्या ५ तारखे पर्यंत ईमेल व्दारे व टपालाद्वारे विभागीय कृषि सह संचालक व आयुक्तालयास *nmoopdda@gmail.com* वर पुढील महिन्याच्या ५ तारखेपर्यंत सादर करावीत. अभियानांतर्गत थेट लाभ पद्धतीने (डी.बी.टी.) दिल्या जाणा-या लाभाचा लाभार्थीनिहाय सविस्तर तपशील आधार क्रमांक व मोबाइल क्रमांकासह केंद्र शासनाच्या अभियानाचे पोर्टल *nmoop.gov.in* वर डी.बी.टी. रिपोर्ट सदराखाली नियमितपणे भरणे बंधनकारक आहे, याची कृपया नोंद घ्यावी.

विभागीय कृषि सह संचालक व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांना PFMS प्रणालीव्दारे अनुदानाचे वितरण करण्यात येईल. PFMS प्रणालीव्दारे उपलब्ध करुन दिलेले अनुदान पूर्णपणे खर्च होईल याची दक्षता घ्यावी.

सोबत:- वरीलप्रमाणे

(पृष्ठे संख्या १७)

(विकास पाटील)
कृषी संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण)
कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

परिशिष्ट -१

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) सन २०२४-२५

जिल्हानिहाय / बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम (रु हजार)

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	१) बियाणे घटक											२) तंत्रज्ञान प्रसार घटक							
		पायाभूत बियाणे उत्पादन (@२५००/-क्विंटल)		प्रमाणित बियाणे उत्पादन (@२५००/-क्विंटल)		प्रमाणित बियाणे वितरण						एकुण बियाणे घटक	पिक प्रात्यक्षिके							
						सोयाबीन (रु.२०००/क्विंटल), इतर पिके (@४०००/-क्विंटल)		तीळ (@८०००/-क्विंटल)		एकूण			सोयाबीन (@६०००/-हेक्टर)		भुईमुग (@१००००/-हेक्टर)		करडई (@३०००/-हेक्टर)		तीळ (@३०००/-हेक्टर)	
		भौतिक (क्विं.)	आर्थिक	भौतिक (क्विं.)	आर्थिक	भौतिक (क्विं.)	आर्थिक	भौतिक (क्विं.)	आर्थिक	भौतिक (क्विं.)	आर्थिक	आर्थिक	भौतिक (हेक्टर)	आर्थिक	भौतिक (हेक्टर)	आर्थिक	भौतिक (हेक्टर)	आर्थिक	भौतिक (हेक्टर)	आर्थिक
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
१	नाशिक	१५०	३७५.००	३००	७५०.००	११४०	२२८०.००	०	०.००	११४०	२२८०.००	३४०५.००	१५००	९०००.००	२४०	२४००.००	०	०.००	०	०.००
२	धुळे	२१०	५२५.००	४२०	१०५०.००	३००	६००.००	०	०.००	३००	६००.००	२१७५.००	३००	१८००.००	११०	११००.००	०	०.००	१०	३०.००
नाशिक विभाग		**३६०**	**९००.००**	**७२०**	**१८००.००**	**१४४०**	**२८८०.००**	**०**	**०.००**	**१४४०**	**२८८०.००**	**५५८०.००**	**१८००**	**१०८००.००**	**३५०**	**३५००.००**	**०**	**०.००**	**१०**	**३०.००**
३	अहमदनगर	६५००	१६२५०.००	१३०००	३२५००.००	१०५०	२१००.००	०	०.००	१०५०	२१००.००	५०८५०.००	१७००	१०२००.००	१२०	१२००.००	२२०	६६०.००	५	१५.००
४	पुणे	२१०	५२५.००	४२०	१०५०.००	४३०	८६०.००	०	०.००	४३०	८६०.००	२४३५.००	४००	२४००.००	१६०	१६००.००	१५	४५.००	४	१२.००
पुणे विभाग		**६७१०**	**१६७७५.००**	**१३४२०**	**३३५५०.००**	**१४८०**	**२९६०.००**	**०**	**०.००**	**१४८०**	**२९६०.००**	**५३२८५.००**	**२१००**	**१२६००.००**	**२८०**	**२८००.००**	**२३५**	**७०५.००**	**९**	**२७.००**
५	सांगली	०	०.००	०	०.००	८००	१६००.००	०	०.००	८००	१६००.००	१६००.००	८००	४८००.००	३००	३०००.००	२२५	६७५.००	०	०.००
कोल्हापुर विभाग		**०**	**०.००**	**०**	**०.००**	**८००**	**१६००.००**	**०**	**०.००**	**८००**	**१६००.००**	**१६००.००**	**८००**	**४८००.००**	**३००**	**३०००.००**	**२२५**	**६७५.००**	**०**	**०.००**
६	बीड	८००	२०००.००	१६००	४०००.००	२४२०	४८४०.००	०	०.००	२४२०	४८४०.००	१०८४०.००	४५००	२७०००.००	५०	५००.००	६५०	१९५०.००	५०	१५०.००
औरंगाबाद विभाग		**८००**	**२०००.००**	**१६००**	**४०००.००**	**२४२०**	**४८४०.००**	**०**	**०.००**	**२४२०**	**४८४०.००**	**१०८४०.००**	**४५००**	**२७०००.००**	**५०**	**५००.००**	**६५०**	**१९५०.००**	**५०**	**१५०.००**
७	लातुर	७५०	१८७५.००	१५००	३७५०.००	४५००	९०००.००	२	१६.००	४५०२	९०१६.००	१४६४१.००	८५००	५१०००.००	२०	२००.००	४३२०	१२९६०.००	२०	६०.००
८	उस्मानाबाद	१३५०	३३७५.००	२७००	६७५०.००	३२००	६४००.००	२	१६.००	३२०२	६४१६.००	१६५४१.००	५७००	३४२००.००	७०	७००.००	४०३०	१२०९०.००	६०	१८०.००
९	नांदेड	३५०	८७५.००	७००	१७५०.००	३७६०	७५२०.००	०	०.००	३७६०	७५२०.००	१०१४५.००	७०००	४२०००.००	८०	८००.००	१५३०	४५९०.००	४०	१२०.००
१०	हिंगोली	२५०	६२५.००	५००	१२५०.००	२७७०	५५४०.००	०	०.००	२७७०	५५४०.००	७४१५.००	५२००	३१२००.००	५०	५००.००	१३०	३९०.००	०	०.००
११	परभणी	५५००	१३७५०.००	११०००	२७५००.००	२६८०	५३६०.००	०	०.००	२६८०	५३६०.००	४६६१०.००	५०००	३००००.००	६०	६००.००	२१००	६३००.००	१०	३०.००
लातूर विभाग		**८२००**	**२०५००.००**	**१६४००**	**४१०००.००**	**१६९१०**	**३३८२०.००**	**४**	**३२.००**	**१६९१४**	**३३८५२.००**	**९५३५२.००**	**३१४००**	**१८८४००.००**	**२८०**	**२८००.००**	**१२११०**	**३६३३०.००**	**१३०**	**३९०.००**
१२	बुलढाणा	११०००	२७५००.००	२२०००	५५०००.००	४१००	८२००.००	०	०.००	४१००	८२००.००	९०७००.००	७८००	४६८००.००	४०	४००.००	७०	२१०.००	२३	६९.००
१३	अकोला	२७००	६७५०.००	५४००	१३५००.००	२१००	४२००.००	०	०.००	२१००	४२००.००	२४४५०.००	४०००	२४०००.००	४०	४००.००	१६५	४९५.००	५	१५.००
१४	वाशिम	२६५०	६६२५.००	५३००	१३२५०.००	३१००	६२००.००	०	०.००	३१००	६२००.००	२६०७५.००	५९००	३५४००.००	२०	२००.००	२४०	७२०.००	१०	३०.००
१५	अमरावती	१३०	३२५.००	२६०	६५०.००	२९००	५८००.००	०	०.००	२९००	५८००.००	६७७५.००	५५००	३३०००.००	२०	२००.००	३५	१०५.००	१५	४५.००
१६	यवतमाळ	३५०	८७५.००	७००	१७५०.००	२८२०	५६४०.००	०	०.००	२८२०	५६४०.००	८२६५.००	५३००	३१८००.००	८०	८००.००	०	०.००	३०	९०.००
अमरावती विभाग		**१६८३०**	**४२०७५.००**	**३३६६०**	**८४१५०.००**	१५०२०	३००४०.००	**०**	**०.००**	**१५०२०**	**३००४०.००**	**१५६२६५.००**	**२८५००**	**१७१०००.००**	**२००**	**२०००.००**	**५१०**	**१५३०.००**	**८३**	**२४९.००**
१७	वर्धा	६००	१५००.००	१२००	३०००.००	१२३०	२४६०.००	०	०.००	१२३०	२४६०.००	६९६०.००	२४००	१४४००.००	२०	२००.००	०	०.००	३	९.००
१८	नागपुर	०	०.००	०	०.००	१०००	२०००.००	१	८.००	१००१	२००८.००	२००८.००	१९००	११४००.००	२०	२००.००	०	०.००	०	०.००
१९	चंद्रपुर	०	०.००	०	०.००	९००	१८००.००	८	६०.००	९०८	१८६०.००	१८६०.००	१६००	९६००.००	०	०.००	२७०	८१०.००	१५	४५.००
नागपूर विभाग		**६००**	**१५००.००**	**१२००**	**३०००.००**	**३१३०**	**६२६०.००**	**९**	**६८.००**	**३१३९**	**६३२८.००**	**१०८२८.००**	**५९००**	**३५४००.००**	**४०**	**४००.००**	**२७०**	**८१०.००**	**१८**	**५४.००**
एकुण		**३३५००**	**८३७५०.००**	**६७०००**	**१६७५००.००**	**४१२००**	**८२४००.००**	**१३**	**१००.००**	**४१२१३**	**८२५००.००**	**३३३७५०.००**	**७५०००**	**४५००००.००**	**१५००**	**१५०००.००**	**१४०००**	**४२०००.००**	**३००**	**९००.००**
आयुक्तालय स्तर		०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००
एकूण महाराष्ट्र		**३३५००**	**८३७५०.००**	**६७०००**	**१६७५००.००**	**४१२००**	**८२४००.००**	**१३**	**१००.००**	**४१२१३**	**८२५००.००**	**३३३७५०.००**	**७५०००**	**४५००००.००**	**१५००**	**१५०००.००**	**१४०००**	**४२०००.००**	**३००**	**९००.००**

परिशिष्ट -१

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) सन २०२४-२५

जिल्हानिहाय / बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम (रु हजार)

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	२) तंत्रज्ञान प्रसार घटक						२) तंत्रज्ञान प्रसार घटक							३) उत्पादन वाढीसाठी निविष्ठा घटक			
		पिक प्रात्यक्षिके						शेतकरी शेतीशाळा (@ रु. १२,५००/-शेतीशाळा)		शेतकरी प्रशिक्षण (@ रु. २४०००/-प्रशिक्षण)		विस्तार अधिकारी प्रशिक्षण (@ रु. ३६०००/-प्रशिक्षण)		एकुण तंत्रज्ञान प्रसार घटक	जिप्सम/ पायराईट्स / डोलामाईट/ गंधक (@रु.७५०/-हेक्टर)		जैविक खते (रायझोबियम कल्चर/पी.एस.बी.) (@रु.३००/-हेक्टर)	
		जवस (@३०००/-हेक्टर)		मोहरी (@३०००/-हेक्टर)		एकुण												
		भौतिक (हेक्टर)	आर्थिक	भौतिक (हेक्टर)	आर्थिक	भौतिक (हेक्टर)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक
१	२	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८
१	नाशिक	०	०.००	०	०.००	१७४०	११४००.००	१४	१७५.००	७	१६८.००	१	३६.००	११७७९.००	६९०	५१७.५०	६९०	२०७.००
२	धुळे	०	०.००	०	०.००	४२०	२९३०.००	३	३७.५०	१	२४.००	१	३६.००	३०२७.५०	१८०	१३५.००	१८०	५४.००
नाशिक विभाग		**०**	**०.००**	**०**	**०.००**	**२१६०**	**१४३३०.००**	**१७**	**२१२.५०**	**८**	**१९२.००**	**२**	**७२.००**	**१४८०६.५०**	**८७०**	**६५२.५०**	**८७०**	**२६१.००**
३	अहमदनगर	०	०.००	०	०.००	२०४५	१२०७५.००	१३	१६२.५०	७	१६८.००	१	३६.००	१२४४१.५०	६३०	४७२.५०	६३०	१८९.००
४	पुणे	०	०.००	०	०.००	५७९	४०५७.००	५	६२.५०	३	७२.००	१	३६.००	४२२७.५०	२६०	१९५.००	२६०	७८.००
पुणे विभाग		**०**	**०.००**	**०**	**०.००**	**२६२४**	**१६१३२.००**	**१८**	**२२५.००**	**१०**	**२४०.००**	**२**	**७२.००**	**१६६६९.००**	**८९०**	**६६७.५०**	**८९०**	**२६७.००**
५	सांगली	०	०.००	०	०.००	१३२५	८४७५.००	१०	१२५.००	५	१२०.००	१	३६.००	८७५६.००	४९०	३६७.५०	४९०	१४७.००
कोल्हापुर विभाग		**०**	**०.००**	**०**	**०.००**	**१३२५**	**८४७५.००**	**१०**	**१२५.००**	**५**	**१२०.००**	**१**	**३६.००**	**८७५६.००**	**४९०**	**३६७.५०**	**४९०**	**१४७.००**
६	बीड	१५	४५.००	०	०.००	५२६५	२९६४५.००	३०	३७५.००	१५	३६०.००	१	३६.००	३०४१६.००	१४६०	१०९५.००	१४६०	४३८.००
औरंगाबाद विभाग		**१५**	**४५.००**	**०**	**०.००**	**५२६५**	**२९६४५.००**	**३०**	**३७५.००**	**१५**	**३६०.००**	**१**	**३६.००**	**३०४१६.००**	**१४६०**	**१०९५.००**	**१४६०**	**४३८.००**
७	लातुर	३०	९०.००	२०	६०.००	१२९१०	६४३७०.००	५५	६८७.५०	२८	६७२.००	१	३६.००	६५७६५.५०	२७३०	२०४७.५०	२७३०	८१९.००
८	उस्मानाबाद	११७	३५१.००	३०	९०.००	१०००७	४७६११.००	४०	५००.००	२०	४८०.००	१	३६.००	४८६२७.००	१९५०	१४६२.५०	१९५०	५८५.००
९	नांदेड	०	०.००	१८	५४.००	८६६८	४७५६४.००	४५	५६२.५०	२२	५२८.००	१	३६.००	४८६९०.५०	२२८०	१७१०.००	२२८०	६८४.००
१०	हिंगोली	०	०.००	१७	५१.००	५३९७	३२१४१.००	३३	४१२.५०	१७	४०८.००	१	३६.००	३२९९७.५०	१६८०	१२६०.००	१६८०	५०४.००
११	परभणी	१३	३९.००	०	०.००	७१८३	३६९६९.००	३३	४१२.५०	१६	३८४.००	१	३६.००	३७८०१.५०	१६३०	१२२२.५०	१६३०	४८९.००
लातूर विभाग		**१६०**	**४८०.००**	**८५**	**२५५.००**	**४४१६५**	**२२८६५५.००**	**२०६**	**२५७५.००**	**१०३**	**२४७२.००**	**५**	**१८०.००**	**२३३८८२.००**	**१०२७०**	**७७०२.५०**	**१०२७०**	**३०८१.००**
१२	बुलढाणा	०	०.००	१०	३०.००	७९४३	४७५०९.००	५०	६२५.००	२४	५७६.००	१	३६.००	४८७४६.००	२४९०	१८६७.५०	२४९०	७४७.००
१३	अकोला	०	०.००	०	०.००	४२१०	२४९१०.००	२५	३१२.५०	१३	३१२.००	१	३६.००	२५५७०.५०	१२७०	९५२.५०	१२७०	३८१.००
१४	वाशिम	०	०.००	१२	३६.००	६१८२	३६३८६.००	३८	४७५.००	१८	४३२.००	१	३६.००	३७३२९.००	१८८०	१४१०.००	१८८०	५६४.००
१५	अमरावती	०	०.००	१७	५१.००	५५८७	३३४०१.००	३५	४३७.५०	१८	४३२.००	१	३६.००	३४३०६.५०	१७५०	१३१२.५०	१७५०	५२५.००
१६	यवतमाळ	०	०.००	०	०.००	५४१०	३२६९०.००	३४	४२५.००	१७	४०८.००	१	३६.००	३३५५९.००	१७२०	१२९०.००	१७२०	५१६.००
अमरावती विभाग		**०**	**०.००**	**३९**	**११७.००**	**२९३३२**	**१७४८९६.००**	**१८२**	**२२७५.००**	**९०**	**२१६०.००**	**५**	**१८०.००**	**१७९५११.००**	**९११०**	**६८३२.५०**	**९११०**	**२७३३.००**
१७	वर्धा	५	१५.००	०	०.००	२४२८	१४६२४.००	१५	१८७.५०	८	१९२.००	१	३६.००	१५०३९.५०	७५०	५६२.५०	७५०	२२५.००
१८	नागपुर	७	२१.००	११	३३.००	१९३८	११६५४.००	१२	१५०.००	६	१४४.००	१	३६.००	११९८४.००	६१०	४५७.५०	६१०	१८३.००
१९	चंद्रपुर	३१३	९३९.००	१५	४५.००	२२१३	११४३९.००	१०	१२५.००	५	१२०.००	१	३६.००	११७२०.००	५५०	४१२.५०	५५०	१६५.००
नागपूर विभाग		**३२५**	**९७५.००**	**२६**	**७८.००**	**६५७९**	**३७७१७.००**	**३७**	**४६२.५०**	**१९**	**४५६.००**	**३**	**१०८.००**	**३८७४३.५०**	**१९१०**	**१४३२.५०**	**१९१०**	**५७३.००**
एकुण		**५००**	**१५००.००**	**१५०**	**४५०.००**	**९१४५०**	**५०९८५०.००**	**५००**	**६२५०.००**	**२५०**	**६०००.००**	**१९**	**६८४.००**	**५२२७८४.००**	**२५०००**	**१८७५०.००**	**२५०००**	**७५००.००**
आयुक्तालय स्तर		०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	६	२१६.००	२१६.००	०	०.००	०	०.००
एकूण महाराष्ट्र		**५००**	**१५००.००**	**१५०**	**४५०.००**	**९१४५०**	**५०९८५०.००**	**५००**	**६२५०.००**	**२५०**	**६०००.००**	**२५**	**९००.००**	**५२३०००.००**	**२५०००**	**१८७५०.००**	**२५०००**	**७५००.००**

परिशिष्ट -१

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) सन २०२४-२५

जिल्हानिहाय / बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम (रु हजार)

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	३) उत्पादन वाढीसाठी निविष्ठा घटक									४) फ्लेक्झी निधी							
		पिक संरक्षण औषधे (कीड नियंत्रण व तणनाशके) (@रु.५००/-हेक्टर)		जैविक किड नियंत्रण (@रु.५००/-हेक्टर)		नॅनो युरीया / नॅनो डि.ए.पी. (@रु.५००/-हेक्टर)		एचडीपीई/ पीव्हीसी पाईप (किमतीच्या ५० टक्के किंवा पाईप्सच्या प्रकारानुसार उच्चतम रु. ४० ते ५० प्रती मीटर मर्यादेत)		एकुण उत्पादन वाढीसाठी निविष्ठा घटक	छोटे तेल घाणा सयंत्र (अनुदानाचे मापदंड SMAM प्रमाणे)		डीझेल / इलेक्ट्रिक पंपसंच (अनुदानाचे मापदंड SMAM प्रमाणे)		मनुष्यचलित टोकन यंत्र (अनुदानाचे मापदंड SMAM प्रमाणे)		मनुष्यचलित सायकलवर चालणारे सिड ड्रील (अनुदानाचे मापदंड SMAM प्रमाणे)	
		भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (मीटर)	आर्थिक	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक
१	२	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५
१	नाशिक	६९०	३४५.००	६९०	३४५.००	६९०	३४५.००	२६०००	१३००.००	३०५९.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
२	धुळे	१८०	९०.००	१८०	९०.००	१८०	९०.००	७०००	३५०.००	८०९.००	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
नाशिक विभाग		**८७०**	**४३५.००**	**८७०**	**४३५.००**	**८७०**	**४३५.००**	**३३०००**	**१६५०.००**	**३८६८.५०**	**८**	**१४४०.००**	**५९६**	**५९६०.००**	**५०**	**५००.००**	**५०**	**२५०.००**
३	अहमदनगर	६३०	३१५.००	६३०	३१५.००	६३०	३१५.००	२५०००	१२५०.००	२८५६.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
४	पुणे	२६०	१३०.००	२६०	१३०.००	२६०	१३०.००	१००००	५००.००	११६३.००	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
पुणे विभाग		**८९०**	**४४५.००**	**८९०**	**४४५.००**	**८९०**	**४४५.००**	**३५०००**	**१७५०.००**	**४०१९.५०**	**८**	**१४४०.००**	**५९६**	**५९६०.००**	**५०**	**५००.००**	**५०**	**२५०.००**
५	सांगली	४९०	२४५.००	४९०	२४५.००	४९०	२४५.००	१८०००	९००.००	२१४९.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
कोल्हापुर विभाग		**४९०**	**२४५.००**	**४९०**	**२४५.००**	**४९०**	**२४५.००**	**१८०००**	**९००.००**	**२१४९.५०**	**४**	**७२०.००**	**२९८**	**२९८०.००**	**२५**	**२५०.००**	**२५**	**१२५.००**
६	बीड	१४६०	७३०.००	१४६०	७३०.००	१४६०	७३०.००	५५०००	२७५०.००	६४७३.००	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
औरंगाबाद विभाग		**१४६०**	**७३०.००**	**१४६०**	**७३०.००**	**१४६०**	**७३०.००**	**५५०००**	**२७५०.००**	**६४७३.००**	**४**	**७२०.००**	**२९८**	**२९८०.००**	**२५**	**२५०.००**	**२५**	**१२५.००**
७	लातुर	२७३०	१३६५.००	२७३०	१३६५.००	२७३०	१३६५.००	१०४०००	५२००.००	१२१६१.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
८	उस्मानाबाद	१९५०	९७५.००	१९५०	९७५.००	१९५०	९७५.००	७४०००	३७००.००	८६७२.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
९	नांदेड	२२८०	११४०.००	२२८०	११४०.००	२२८०	११४०.००	८७०००	४३५०.००	१०१६४.००	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
१०	हिंगोली	१६८०	८४०.००	१६८०	८४०.००	१६८०	८४०.००	६४०००	३२००.००	७४८४.००	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
११	परभणी	१६३०	८१५.००	१६३०	८१५.००	१६३०	८१५.००	६२०००	३१००.००	७२५६.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
लातूर विभाग		**१०२७०**	**५१३५.००**	**१०२७०**	**५१३५.००**	**१०२७०**	**५१३५.००**	**३९१०००**	**१९५५०.००**	**४५७३८.५०**	**२०**	**३६००.००**	**१४९०**	**१४९००.००**	**१२५**	**१२५०.००**	**१२५**	**६२५.००**
१२	बुलढाणा	२४९०	१२४५.००	२४९०	१२४५.००	२४९०	१२४५.००	९५०००	४७५०.००	११०९९.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
१३	अकोला	१२७०	६३५.००	१२७०	६३५.००	१२७०	६३५.००	४८०००	२४००.००	५६३८.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
१४	वाशिम	१८८०	९४०.००	१८८०	९४०.००	१८८०	९४०.००	७१०००	३५५०.००	८३४४.००	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
१५	अमरावती	१७५०	८७५.००	१७५०	८७५.००	१७५०	८७५.००	६७०००	३३५०.००	७८१२.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
१६	यवतमाळ	१७२०	८६०.००	१७२०	८६०.००	१७२०	८६०.००	६५०००	३२५०.००	७६३६.००	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
अमरावती विभाग		**९११०**	**४५५५.००**	**९११०**	**४५५५.००**	**९११०**	**४५५५.००**	**३४६०००**	**१७३००.००**	**४०५३०.५०**	**२०**	**३६००.००**	**१४९०**	**१४९००.००**	**१२५**	**१२५०.००**	**१२५**	**६२५.००**
१७	वर्धा	७५०	३७५.००	७५०	३७५.००	७५०	३७५.००	२८०००	१४००.००	३३१२.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
१८	नागपुर	६१०	३०५.००	६१०	३०५.००	६१०	३०५.००	२३०००	११५०.००	२७०५.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
१९	चंद्रपुर	५५०	२७५.००	५५०	२७५.००	५५०	२७५.००	२१०००	१०५०.००	२४५२.५०	४	७२०.००	२९८	२९८०.००	२५	२५०.००	२५	१२५.००
नागपूर विभाग		**१९१०**	**९५५.००**	**१९१०**	**९५५.००**	**१९१०**	**९५५.००**	**७२०००**	**३६००.००**	**८४७०.५०**	**१२**	**२१६०.००**	**८९४**	**८९४०.००**	**७५**	**७५०.००**	**७५**	**३७५.००**
एकुण		**२५०००**	**१२५००.००**	**२५०००**	**१२५००.००**	**२५०००**	**१२५००.००**	**९५००००**	**४७५००.००**	**१११२५०.००**	**७६**	**१३६८०.००**	**५६६२**	**५६६२०.००**	**४७५**	**४७५०.००**	**४७५**	**२३७५.००**
आयुक्तालय स्तर		०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००
एकूण महाराष्ट्र		**२५०००**	**१२५००.००**	**२५०००**	**१२५००.००**	**२५०००**	**१२५००.००**	**९५००००**	**४७५००.००**	**१११२५०.००**	**७६**	**१३६८०.००**	**५६६२**	**५६६२०.००**	**४७५**	**४७५०.००**	**४७५**	**२३७५.००**

परिशिष्ट -१

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) सन २०२४-२५

जिल्हानिहाय / बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम (रु हजार)

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	४) फ्लेक्झी निधी					५) प्रकल्प व्यवस्थापन खर्च								
		गोदाम बांधकाम (रु. १२.५० लाख / गोदाम २५० मे.क्षमता)		प्रात्यक्षिकामधील मृद चाचणीसाठी तरतूद (रु. ११० /हे.)		एकुण फ्लेक्झी निधी घटक	विभाग स्तरीय कार्यशाळा		तांत्रिक सहाय्यता गट (तंत्र सल्लागार / सहाय्यक)		आकस्मिक खर्च				एकुण
											तांत्रिक सहाय्यता गट (GST+Other Charges)	इतर संकीर्ण	डिजीटल पिक सर्वेक्षण	एकुण	
		भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	आर्थिक				आर्थिक
१	२	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९
१	नाशिक	१	१२५०.००	१७४०	१९१.४०	५५१६.४०	१	४००.००	२	८४०.००	१५७.६९	७५.००	५२.२०	२३२.६९	१५२४.८९
२	धुळे	१	१२५०.००	४२०	४६.२०	५३७१.२०	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	४०.००	१२.६०	१९७.६९	१०५०.२९
नाशिक विभाग		**२**	**२५००.००**	**२१६०**	**२३७.६०**	**१०८८७.६०**	**१**	**४००.००**	**४**	**१६८०.००**	**३१५.३७**	**११५.००**	**६४.८०**	**४३०.३७**	**२५७५.१७**
३	अहमदनगर	१	१२५०.००	२०४५	२२४.९५	५५४९.९५	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	२२५.००	६१.३५	३८२.६९	१२८४.०४
४	पुणे	१	१२५०.००	५७९	६३.६९	५३८८.६९	४	१६००.००	६	२८८०.००	५४०.६४	५५.००	१७.३७	५९५.६४	५०९३.०१
पुणे विभाग		**२**	**२५००.००**	**२६२४**	**२८८.६४**	**१०९३८.६४**	**४**	**१६००.००**	**८**	**३७२०.००**	**६९८.३३**	**२८०.००**	**७८.७२**	**९७८.३३**	**६३७७.०५**
५	सांगली	१	१२५०.००	१३२५	१४५.७५	५४७०.७५	१	४००.००	२	८४०.००	१५७.६९	६०.००	३९.७५	२१७.६९	१४९७.४४
कोल्हापुर विभाग		**१**	**१२५०.००**	**१३२५**	**१४५.७५**	**५४७०.७५**	**१**	**४००.००**	**२**	**८४०.००**	**१५७.६९**	**६०.००**	**३९.७५**	**२१७.६९**	**१४९७.४४**
६	बीड	१	१२५०.००	५२६५	५७९.१५	५९०४.१५	२	८००.००	२	८४०.००	१५७.६९	१७०.००	१५७.९५	३२७.६९	२१२५.६४
औरंगाबाद विभाग		**१**	**१२५०.००**	**५२६५**	**५७९.१५**	**५९०४.१५**	**२**	**८००.००**	**२**	**८४०.००**	**१५७.६९**	**१७०.००**	**१५७.९५**	**३२७.६९**	**२१२५.६४**
७	लातुर	१	१२५०.००	१२९१०	१४२०.१०	६७४५.१०	२	८००.००	२	८४०.००	१५७.६९	३१०.००	३८७.३०	४६७.६९	२४९४.९९
८	उस्मानाबाद	१	१२५०.००	१०००७	११००.७७	६४२५.७७	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	२५०.००	३००.२१	४०७.६९	१५४७.९०
९	नांदेड	१	१२५०.००	८६६८	९५३.४८	६२७८.४८	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	२४०.००	२६०.०४	३९७.६९	१४९७.७३
१०	हिंगोली	१	१२५०.००	५३९७	५९३.६७	५९१८.६७	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	१७०.००	१६१.९१	३२७.६९	१३२९.६०
११	परभणी	१	१२५०.००	७१८३	७९०.१३	६११५.१३	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	३००.००	२१५.४९	४५७.६९	१५१३.१८
लातूर विभाग		**५**	**६२५०.००**	**४४१६५**	**४८५८.१५**	**३१४८३.१५**	**२**	**८००.००**	**१०**	**४२००.००**	**७८८.४३**	**१२७०.००**	**१३२४.९५**	**२०५८.४३**	**८३८३.३८**
१२	बुलढाणा	१	१२५०.००	७९४३	८७३.७३	६१९८.७३	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	४९०.००	२३८.२९	६४७.६९	१७२५.९८
१३	अकोला	१	१२५०.००	४२१०	४६३.१०	५७८८.१०	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	१९०.००	१२६.३०	३४७.६९	१३१३.९९
१४	वाशिम	१	१२५०.००	६१८२	६८०.०२	६००५.०२	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	२५०.००	१८५.४६	४०७.६९	१४३३.१५
१५	अमरावती	१	१२५०.००	५५८७	६१४.५७	५९३९.५७	२	८००.००	२	८४०.००	१५७.६९	१७५.००	१६७.६१	३३२.६९	२१४०.३०
१६	यवतमाळ	१	१२५०.००	५४१०	५९५.१०	५९२०.१०	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	१७५.००	१६२.३०	३३२.६९	१३३४.९९
अमरावती विभाग		**५**	**६२५०.००**	**२९३३२**	**३२२६.५२**	**२९८५१.५२**	**२**	**८००.००**	**१०**	**४२००.००**	**७८८.४३**	**१२८०.००**	**८७९.९६**	**२०६८.४३**	**७९४८.३९**
१७	वर्धा	१	१२५०.००	२४२८	२६७.०८	५५९२.०८	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	१००.००	७२.८४	२५७.६९	११७०.५३
१८	नागपुर	१	१२५०.००	१९३८	२१३.१८	५५३८.१८	२	८००.००	२	८४०.००	१५७.६९	७५.००	५८.१४	२३२.६९	१९३०.८३
१९	चंद्रपुर	१	१२५०.००	२२१३	२४३.४३	५५६८.४३	०	०.००	२	८४०.००	१५७.६९	७०.००	६६.३९	२२७.६९	११३४.०८
नागपूर विभाग		**३**	**३७५०.००**	**६५७९**	**७२३.६९**	**१६६९८.६९**	**२**	**८००.००**	**६**	**२५२०.००**	**४७३.०६**	**२४५.००**	**१९७.३७**	**७१८.०६**	**४२३५.४३**
एकुण		**१९**	**२३७५०.००**	**९१४५०**	**१००५९.५०**	**१११२३४.५०**	**१४**	**५६००.००**	**४२**	**१८०००.००**	**३३७९.००**	**३४२०.००**	**२७४३.५०**	**६७९९.००**	**३३१४२.५०**
आयुक्तालय स्तर		०	०.००	०	०.००	०.००	०	०.००	०	०.००	०.००	१२३.००	०.००	१२३.००	१२३.००
एकूण महाराष्ट्र		**१९**	**२३७५०.००**	**९१४५०**	**१००५९.५०**	**१११२३४.५०**	**१४**	**५६००.००**	**४२**	**१८०००.००**	**३३७९.००**	**३५४३.००**	**२७४३.५०**	**६९२२.००**	**३३२६५.५०**

परिशिष्ट -१

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (गळीतधान्य) सन २०२४-२५

जिल्हानिहाय / बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम (रु हजार)

अ. क्र.	जिल्हा/विभाग	एकुण जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी/आयुक्तालय स्तर						
		आर्थिक			प्रवर्गनिहाय कार्यक्रम			
		एकुण	केंद्र	राज्य	अ.जाती	अ.जमाती	सर्वसाधारण	एकूण
१	२	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६
१	नाशिक	२५२८४.७९	१५१७०.८७	१०११३.९१	२५७४.८१	९४५४.२९	१३२५५.६९	२५२८४.७९
२	धुळे	१२४३२.९९	७४५९.७९	४९७३.१९	१३२१.२६	४६२८.२०	६४८३.५३	१२४३२.९९
नाशिक विभाग		**३७७१७.७७**	**२२६३०.६६**	**१५०८७.११**	**३८९६.०७**	**१४०८२.४९**	**१९७३९.२१**	**३७७१७.७७**
३	अहमदनगर	७२९८१.९९	४३७८९.१९	२९१९२.७९	१०५२२.७३	७८२४.३३	५४६३४.९३	७२९८१.९९
४	पुणे	१८३०७.२०	१०९८४.३२	७३२२.८८	१६९६.४५	२२०४.५८	१४४०६.१७	१८३०७.२०
पुणे विभाग		**९१२८९.१९**	**५४७७३.५१**	**३६५१५.६७**	**१२२१९.१८**	**१००२८.९१**	**६९०४१.१०**	**९१२८९.१९**
५	सांगली	१९४७३.६९	११६८४.२१	७७८९.४७	२५२७.११	११४.८२	१६८३१.७६	१९४७३.६९
कोल्हापुर विभाग		**१९४७३.६९**	**११६८४.२१**	**७७८९.४७**	**२५२७.११**	**११४.८२**	**१६८३१.७६**	**१९४७३.६९**
६	बीड	५५७५८.७९	३३४५५.२७	२२३०३.५१	५५८७.०५	५७४.५९	४९५९७.१५	५५७५८.७९
औरंगाबाद विभाग		**५५७५८.७९**	**३३४५५.२७**	**२२३०३.५१**	**५५८७.०५**	**५७४.५९**	**४९५९७.१५**	**५५७५८.७९**
७	लातुर	१०१८०८.०९	६१०८४.८५	४०७२३.२३	१२१०६.४८	२००४.४८	८७६९७.१३	१०१८०८.०९
८	उस्मानाबाद	८१८१४.१७	४९०८८.५०	३२७२५.६७	८१९५.५९	१९६१.६३	७१६५६.९५	८१८१४.१७
९	नांदेड	७६७७५.७१	४६०६५.४२	३०७१०.२८	१३७७७.०७	९६५२.२८	५३३४६.३६	७६७७५.७१
१०	हिंगोली	५५१४४.७७	३३०८६.८६	२२०५७.९१	१०१०५.५२	५३४३.११	३९६९६.१४	५५१४४.७७
११	परभणी	९९२९६.३१	५९५७७.७८	३९७१८.५२	६२१४.६२	१३८३.६८	९१६९८.०१	९९२९६.३१
लातूर विभाग		**४१४८३९.०३**	**२४८९०३.४२**	**१६५९३५.६१**	**५०३९९.२८**	**२०३४५.१८**	**३४४०९४.५७**	**४१४८३९.०३**
१२	बुलढाणा	१५८४७०.२१	९५०८२.१२	६३३८८.०८	३४०११.०२	६१७४.९५	११८२८४.२४	१५८४७०.२१
१३	अकोला	६२७६१.०९	३७६५६.६५	२५१०४.४३	१७२१२.४१	४३८१.३१	४११६७.३७	६२७६१.०९
१४	वाशिम	७९१८६.१७	४७५११.७०	३१६७४.४७	१७६७४.३२	६४०५.६६	५५१०६.१९	७९१८६.१७
१५	अमरावती	५६९७३.८७	३४१८४.३२	२२७८९.५५	१२९८७.८४	८९६०.०१	३५०२६.०२	५६९७३.८७
१६	यवतमाळ	५६७१५.०९	३४०२९.०५	२२६८६.०३	८९३७.८३	१२४०५.८२	३५३७१.४४	५६७१५.०९
अमरावती विभाग		**४१४१०६.४१**	**२४८४६३.८५**	**१६५६४२.५७**	**९०८२३.४२**	**३८३२७.७५**	**२८४९५५.२४**	**४१४१०६.४१**
१७	वर्धा	३२०७४.६१	१९२४४.७६	१२८२९.८४	९०३३.१०	३७०४.३२	१९३३७.१९	३२०७४.६१
१८	नागपुर	२४१६६.५१	१४४९९.९०	९६६६.६०	५०८५.३१	२६४७.६२	१६४३३.५८	२४१६६.५१
१९	चंद्रपुर	२२७३५.०१	१३६४१.००	९०९४.००	४९७५.५५	५७९८.०८	११९६१.३८	२२७३५.०१
नागपूर विभाग		**७८९७६.१२**	**४७३८५.६७**	**३१५९०.४५**	**१९०९३.९६**	**१२१५०.०२**	**४७७३२.१४**	**७८९७६.१२**
एकुण		**१११२१६१.००**	**६६७२९६.६०**	**४४४८६४.४०**	**१८४५४६.०७**	**९५६२३.७६**	**८३१९९१.१७**	**१११२१६१.००**
आयुक्तालय स्तर		३३९.००	२०३.४०	१३५.६०	१२८.९३	५१.२४	१५८.८३	३३९.००
एकूण महाराष्ट्र		**१११२५००.००**	**६६७५००.००**	**४४५०००.००**	**१८४६७५.००**	**९५६७५.००**	**८३२१५०.००**	**१११२५००.००**

परिशिष्ट -२

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान (वृक्षजन्य तेलबिया) सन २०२४-२५

जिल्हानिहाय / बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम (रु हजार)

अ. क्र.	विभाग/ जिल्हा	१.क्षेत्र विस्तार घटक															
		अ) वृक्षनिहाय लागवड लक्षांक (क्षेत्र :- हे.)								ब) ´वृक्षजन्य तेलबिया लागवडी पश्यात देखभाल (क्षेत्र-हे.) (@ रु. २०००/- हे.)							
		करंज (@ रु.२०,०००/हे.)		कोकम (@ रु.१५,०००/हे.)		महुआ (@ रु.१५,०००/हे.)		एकुण		करंज		कोकम		महुआ		एकुण	
		क्षेत्र	आर्थिक	क्षेत्र	आर्थिक	क्षेत्र	आर्थिक	क्षेत्र	आर्थिक	क्षेत्र	आर्थिक	क्षेत्र	आर्थिक	क्षेत्र	आर्थिक	क्षेत्र	आर्थिक
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१	ठाणे	०	०.००	०	०.००	१२	१८०.००	१२.०	१८०.००	०	०.००	०	०.००	२३	४६.००	२३	४६.००
२	रायगड	३	६०.००	२५	३७५.००	३	४५.००	३१	४८०.००	५	१०.००	१२	२३.००	०	०.००	१७	३३.००
३	सिंधदुर्ग	०	०.००	५०	७५०.००	०	०.००	५०	७५०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००
एकूण एकंदर		३	६०.००	७५	११२५.००	१५	२२५.००	९३	१४१०.००	५	१०.००	१२	२३.००	२३	४६.००	४०	७९.००

अ. क्र.	विभाग/ जिल्हा	२.तंत्रज्ञान प्रसार घटक						३.अभियान व्यवस्थापन खर्च : संकीर्ण	४.फ्लेक्झी निधी : डीझेल / इलेक्ट्रिक पंपसंच		५.प्रलंबित दायित्व सन २०२३-२४	एकूण एकंदर	प्रवर्गनिहाय कार्यक्रम विगतवारी (केंद्र : राज्य हिस्सा प्रमाण ६०:४० राहील)			
		अ) शेतकरी प्रशिक्षण (@ रु. २४०००/-प्रशिक्षण)		ब) विस्तार कर्मचारी/ अधिकारी/निविष्ठा विक्रेते प्रशिक्षण (@ रु. ३६,०००/प्रशिक्षण)		एकुण										
		भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक		भौतिक (संख्या)	आर्थिक	आर्थिक	आर्थिक	अ.जाती	अ.जमाती	सर्वसाधारण	एकूण
१	२	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३
१	ठाणे	१	२४.००	१	३६.००	२	६०.००	१०.००	६	६०.००	०.००	३५६.००	५९.१०	३०.६२	२६६.२९	३५६.००
२	रायगड	१	२४.००	०	०.००	१	२४.००	२०.००	६	६०.००	०.००	६१७.००	१०२.४२	५३.०६	४६१.५२	६१७.००
३	सिंधदुर्ग	१	२४.००	०	०.००	१	२४.००	२६.००	६	६०.००	०.००	८६०.००	१४२.७६	७३.९६	६४३.२८	८६०.००
एकूण एकंदर		३	७२.००	१	३६.००	४	१०८.००	५६.००	१८	१८०.००	०.००	१८३३.००	३०४.२८	१५७.६४	१३७१.०८	१८३३.००

परिशिष्ट -३

राष्ट्रीय खाद्य तेल अभियान अंतर्गत "भातपड क्षेत्रामध्ये गळीतधान्य उत्पादन वाढविण्यासाठी कार्यक्रम : TRFA-Oilseeds " सन २०२४-२५

जिल्हानिहाय / बाबनिहाय भौतिक व आर्थिक कार्यक्रम (रु हजार)

अ. क्र.	जिल्हा	१) समूह पिक प्रात्यक्षिके												२) प्रमाणित बियाणे वितरण	
		मोहरी रु.३०००/हे.		जवस रु.३०००/हे.		करडई रु.३०००/हे.		तीळ रु.३०००/हे.		भुईमुग रु.१००००/हे.		एकूण		रु.४०००/हे.	
		भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१	ठाणे	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	१२०	१२००.००	१२०	१२००.००	८	३२.००
२	रत्नागिरी	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	३३०	३३००.००	३३०	३३००.००	८	३२.००
३	सिंधुदुर्ग	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	२८०	२८००.००	२८०	२८००.००	८	३२.००
	कोकण विभाग	**०**	**०.००**	**०**	**०.००**	**०**	**०.००**	**०**	**०.००**	**७३०**	**७३००.००**	**७३०**	**७३००.००**	**२४**	**९६.००**
४	भंडारा	२५	७५.००	५०	१५०.००	३५०	१०५०.००	२०	६०.००	०	०.००	४४५	१३३५.००	९	३६.००
५	गोंदिया	१००	३००.००	५०	१५०.००	४५०	१३५०.००	४०	१२०.००	०	०.००	६४०	१९२०.००	९	३६.००
६	गडचिरोली	२५	७५.००	०	०.००	५००	१५००.००	४०	१२०.००	२७०	२७००.००	८३५	४३९५.००	८	३२.००
	नागपूर विभाग	**१५०**	**४५०.००**	**१००**	**३००.००**	**१३००**	**३९००.००**	**१००**	**३००.००**	**२७०**	**२७००.००**	**१९२०**	**७६५०.००**	**२६**	**१०४.००**
	एकूण	**१५०**	**४५०.००**	**१००**	**३००.००**	**१३००**	**३९००.००**	**१००**	**३००.००**	**१०००**	**१००००.००**	**२६५०**	**१४९५०.००**	**५०**	**२००.००**

अ. क्र.	जिल्हा	३) एकात्मिक अन्नद्रव्ये व्यवस्थापन											
		सूक्ष्म मूलद्रव्ये रु.५००/हे.		जिप्सम रु.७५०/हे.		जैविक खते रु.५००/हे.		नॅनो युरिया / नॅनो युरिया रु.५००/हे.		जैविक कीटकनाशके रु.५००/हे.		एकूण	
		भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक	भौतिक (हे.)	आर्थिक
१	२	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८
१	ठाणे	१५	७.५०	१५	११.२५	१५	७.५०	१५	७.५०	१५	७.५०	७५	४१.२५
२	रत्नागिरी	१५	७.५०	१५	११.२५	१५	७.५०	१५	७.५०	१५	७.५०	७५	४१.२५
३	सिंधुदुर्ग	१५	७.५०	१५	११.२५	१५	७.५०	१५	७.५०	१५	७.५०	७५	४१.२५
	कोकण विभाग	**४५**	**२२.५०**	**४५**	**३३.७५**	**४५**	**२२.५०**	**४५**	**२२.५०**	**४५**	**२२.५०**	**२२५**	**१२३.७५**
४	भंडारा	२०	१०.००	२०	१५.००	२०	१०.००	२०	१०.००	२०	१०.००	१००	५५.००
५	गोंदिया	२०	१०.००	२०	१५.००	२०	१०.००	२०	१०.००	२०	१०.००	१००	५५.००
६	गडचिरोली	१५	७.५०	१५	११.२५	१५	७.५०	१५	७.५०	१५	७.५०	७५	४१.२५
	नागपूर विभाग	**५५**	**२७.५०**	**५५**	**४१.२५**	**५५**	**२७.५०**	**५५**	**२७.५०**	**५५**	**२७.५०**	**२७५**	**१५१.२५**
	एकूण	**१००**	**५०.००**	**१००**	**७५.००**	**१००**	**५०.००**	**१००**	**५०.००**	**१००**	**५०.००**	**५००**	**२७५.००**

अ. क्र.	जिल्हा	४) सिंचन साधने : पाईप्सचा पुरवठा		५) प्रशिक्षणे					६) संकीर्ण खर्च	७) प्रलंबित दायित्व सन २३-२४	एकूण	प्रवर्गनिहाय कार्यक्रम विगतवारी			
				शेतकरी प्रशिक्षण रु. २४०००/प्रशिक्षण		अधिकारी प्रशिक्षण रु. ३६०००/प्रशिक्षण		एकूण							
		भौतिक (मीटर)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	भौतिक (संख्या)	आर्थिक	आर्थिक				अ.जाती	अ.जमाती	सर्वसाधारण	एकूण
१	२	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२
१	ठाणे	०	०.००	२	४८.००	२	७२.००	१२०.००	४०.००	०.००	१४३३.२५	२३७.९२	१२३.२६	१०७२.०७	१४३३.२५
२	रत्नागिरी	०	०.००	२	४८.००	०	०.००	४८.००	१००.००	३२२.३५	३८४३.६०	५८४.५३	३०२.८३	२९५६.२५	३८४३.६०
३	सिंधुदुर्ग	०	०.००	२	४८.००	०	०.००	४८.००	९०.००	३३४.१७	३३४५.४२	४९९.८७	२५८.९७	२५८६.५९	३३४५.४२
	कोकण विभाग	**०**	**०.००**	**६**	**१४४.००**	**२**	**७२.००**	**२१६.००**	**२३०.००**	**६५६.५२**	**८६२२.२७**	**१३२२.३१**	**६८५.०५**	**६६१४.९०**	**८६२२.२७**
४	भंडारा	१५००	७५.००	१	२४.००	१	३६.००	६०.००	५०.००	४३९.५७	२०५०.५७	२८५.०१	१६४.०५	१६०१.५१	२०५०.५७
५	गोंदिया	१५००	७५.००	१	२४.००	१	३६.००	६०.००	६१.००	५१९.९७	२७२६.९७	३७९.७२२	४८५.१३	१८६२.१२	२७२६.९७
६	गडचिरोली	१०००	५०.००	२	४८.००	०	०.००	४८.००	१५०.००	७९०.९४	५५०७.१९	८४३.६१	७५०.१५	३९१३.४३	५५०७.१९
	नागपूर विभाग	**४०००**	**२००.००**	**४**	**९६.००**	**२**	**७२.००**	**१६८.००**	**२६१.००**	**१७५०.४८**	**१०२८४.७३**	**१५०८.३४**	**१३९९.३३**	**७३७७.०६**	**१०२८४.७३**
	एकूण	**४०००**	**२००.००**	**१०**	**२४०.००**	**४**	**१४४.००**	**३८४.००**	**४९१.००**	**२४०७.००**	**१८९०७.००**	**२८३०.६६**	**२०८४.३९**	**१३९९१.९६**	**१८९०७.०००**